

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԼԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԽԸ.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՅՈՒԼԻՍ 13, 1895

ԹԻԻ 28

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

	Երես
Յարութիւն եւ Մարդկային իղձեր	217
Կանոնաւոր Բարեսիրութիւն	217
Թիշկը եւ Մեր Պարտականութիւններն	
Ա. Նա	218
Գերբեր	219
Ափրիկեան փղին Ընտանեցումը	220
Կեանք Ազատող Շուն Մը	220
Թղթակցութիւնք	
«Աղթաժողով»	221
Բարի Նորութիւն Մը	222
Հայուհեաց Բարձր Վարժարան յԱտա-	
բազար	222
Հանդէս Քաղաքական	223
Դրամական	224

ԱԻՆՏԱՐԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ. Կը հրատա-
րակուի ամէն շաբաթ օր:
Տարեկան գինն է ամէն տեղւոյ համար
կանխիկ 1 1/2 մեծիտիյէ, վեցամսեայն՝ 3/4
մեծիտիյէ: Թղթատարի ծախքը խմբագրու-
թեան վրայ է: Մեկ թերթի գինն է 30 փարա:
Խմբագրութեան, բաժանարարագրութեան
եւ թղթատարութեան պատկանեալ ամէն
գրութիւնը պարտին ուղղուիլ առ Մ. Ղ.
Պարնըմ, Ամերիգան խան, Կ. պոլիս:

Ամերիկայի Մեքսիկոյի ընկերութեան կողմէն,
Ճ. Ք. ԿՐԻՆ, ԱՐՏՈՒՄՏԵՐ
Հ. Ս. ՊԱՐՆԵՐՄ, ՏԵՐԵՆ-ԽԱՐԱԳԻՐ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՂՁԵՐ
Մարդուն երկրաւոր կարճ կեանքը
որչափ աւելի աշխուժանայ՝ նոյնչափ ա-
ւելի անբացատրելի կը դառնայ, եթէ
այս կեանքէն անդին բան մը չկայ: Եթէ
«վաղը պիտի մեռնինք», բաւական ի-
մաստութեամբ ըստած կ'ըլլայ, «Ուտենք
ու խմենք», եւ քարապ բան եւ յիմա-
րութիւն եղած կ'ըլլայ «Եփեսոսի մէջ
զազաններու հետ» մարտնչիլը: Կատա-
րեւապէս բանաւոր ընտղող է որ մար-
դիկ ցաւը խանդարման մը ազդարար
նշան կը համարին: Անօթութենէ եւ ծա-
րաւէ կրուած տանջանքը, հարուածի մը
ցաւը, հիւանդութեան այլ եւ այլ տե-
սակներու անորոշ եւ շատ անգամ չար-
չարող ցաւերը կ'արթնցնեն եւ կը զգու-
շացնեն զմեզ: Անքնդհատ տառապանքի
կեանք մը, ամբողջովին նկատուելով,
պիտի չարժէր ապրիլ: Իսկ բացարձակ
յիմարութիւն պիտի ըլլար ինքզինք չար-
չարել գոյութիւն չունեցող ապագայ եւ
մնայուն բարեքի մը համար: Արդարեւ

անմահութեան բնական նշաններուն —
ինչո՞ւ չըսենք ապացոյցներուն — մէջ
ամենէն երեւելին է անկատարութեան
սա ճանաչումը, որ կը զօրանայ քանի որ
կ'աւելնայ ինչ որ աշխուժոյն եւ լաւա-
գոյն է մարդկային նպատակներու եւ
կեանքերու մէջ: Այս կեանքէն անդին
բան մը կենալու է, պատեհութիւն մը՝
աւարտելու ինչ որ այնչափ լաւ սկսուած
է: Երկրաւոր կեանքի լաւագոյնը տա-
րակոյս չկայ թէ միայն մասն է զեղե-
ցիկ ամբողջութեան մը որ տեղ մը ձեռք
ձգուելու է:

Այսպիսի յոյսեր անչէջ են, եւ ամե-
նէն աղնիւ մարդերն այս հաւատքով
ապրած են: Այսու ամենայնիւ իրենց
հոգին շարունակ կը բաղձար տեսնել
բացարձակ ապացոյց մը, վաւերական
օրինակ մը այնպիսի կեանքի զոր մահը
կարող չէ եղած ընկճել: Սոսկ բանա-
ստեղծութիւն կամ փոխաբերութիւն եր-
բեք չկրնար գոհացում տալ մտքի եւ
սրտի այդ պահանջումին: Յիսուս ֆրիս-
տոս Որդի Աստուծոյ հռչակեց ինքզինք:
Վարեց մաքուր եւ անարատ կեանք մը:
Իր կերակուրը եւ խմելքն եղաւ զինք
ղրկողին կամքն ընել: Ապրեցաւ յաւի-
տենականութեան համար: Իր վարդա-
պետութիւնն էր ամէն ժամանակի հա-
մար, իր թագաւորութիւնը՝ հանուր
մարդկութեան համար: Ինչպէս իր ամ-
բողջ կեանքին մէջ, նոյնպէս իր մահուանն
առեւ անդրդուելի կերպով հաւատա-
րիմ եղաւ: «Հայր, քու ձեռքդ կ'ա-
ւանդեմ իմ հոգիս»: Այսպիսի կեանք
մը պիտի չիջանէր: Գարնան կանաչե-
րով եւ ծաղիկներով վերերեւող աշնա-
նային տերեւներու անմահութեան պիտի
նմանէր Յիսուսի անմահութիւնը: Պիտի
միանա՞ր Յիսուս անտեսանելի երգիչնե-
րու խումբին, եւ ինք մեռած ըլլալով
պիտի ապրէ՞ր միայն ուրիշներու կեան-
քին մէջ:

«Իրաւքնէ Տէրը յարութիւն առաւ:»
Իրականապէս եւ ոչ թէ իր աշակերտնե-
րուն նոր կեանքին մէջ եւ կամ մարդ-
կային սեւեռն ապագային մէջ: Արդարեւ
կ'ապրի անոնց մէջ բայց միայն անոր

համար որ ինքն Յիսուս որ խաչուեցաւ,
մեռաւ եւ թաղուեցաւ՝ վերստին կեն-
դանացաւ «յաւիտեանս յաւիտենից»:
Ճանչցուեցաւ անոնցմէ որոնք ալէկ կը
ճանչնային զինք, եւ որոնց բողբոլին ըն-
տանի եղած էին իր նայուածքը, շար-
ժուածքը եւ ձայնը: Նմանապէս, դէթ
ներկայ պիտոյից բաւող չափով մը բոլոր
մարդոց կը ցուցնէ հանդերձեալ կեանքը:
Նմանապէս յարութիւն պիտի առնեն
իր աշակերտները: Նմանապէս զիրար
պիտի տեսնեն դարձեալ անոնք որ
մահուամբ իրարմէ բաժնուած են: Պիտի
տեսնեն եւ ճանչնան զիրար, եւ պիտի
գտնեն թէ ամէն ինչ որ աղնիւ էր ան-
ցեալ կեանքին մէջ՝ բարձրացած է ա-
ւելի վսեմ մակարդակի մը եւ պսակ-
ուած է վարձքով եւ յաւիտենականու-
թեամբ: Յիսուսի իրական, նկարագրա-
կան մարմնաւոր յարութիւնն է ան-
հատին եւ աշխարհի յոյսն ու վստահու-
թիւնը:

ԿԱՆՈՆԱԻՐ ԲԱՐԵՍԻՐՈՒԹԻՒՆ
Երբեմն կը հարցուի, «Աստուած աղքա-
տէ մը կամ պարտական մարդէ մը կը պա-
հանջէ՞ որ նա իր վատտակին մէկ մասը
կրօնական նպատակներու յատկացնէ»: Եւ
կրնայինք այս հարցման պատասխանել սա
հարցումով. «Աղքատը կամ պարտքի տակ
ինկած անձ մը կիրակին պահելու է»: Ժա-
մանակը մեզմէ հարիւրէն իննսունեւիննին
համար դրամ է ճշմարտապէս: Ուստի մարդ
մը կրնար սապէս ըսել ինքնիրեն. «Ինծի
համար ժամանակը դրամ է: Ես օրը մէծի-
տիյէ մը կը վաստակիմ: Տարւոյն մէջ յիսուն-
երկու կիրակի կայ. ըսել է թէ տարին յի-
սուններկու մէծիտիյէ կ'ելլէ գրպանէս: Չեմ
կարծեր որ Աստուած աղքատի մը այսչափ
ժամանակ կ'որոնցնել տալ ուզէ. եւ ուստի
հասարակ հաւատարմութեան եւ արդարու-
թեան սկզբունց համաձայն կը համարիմ կի-
րակի օրերն աշխատիլ, եւ պիտի աշխատիմ
ինչպէս երկուշաբթի օրերը»: Դուք տարին
400 ոսկի վաստակողէն կիրակին պահել, իսկ
40 ոսկի վաստակողէն չաշխատիլ պիտի պա-
հանջէիք: Անշուշտ ոչ: Եւ սա միակ պատ-
ճառաւ որ կիրակին պահելն աստուածային
օրէնք է: Անհատներու եւ ազգերու իրա-
կան փորձառութեամբ հաստատուած է որ
մարդ մը իր կեանքին մէջ շատ աւելի բան
կը յաջողի կատարել վեց օր աշխատելու եւ

Եօթներորդ օրը սուրբ պահելով: Ինչ որ կիրակիին համար կ'ըսուի՝ Կրնայ իրաւամբ ըսուիլ աստուածային ամէն ուրիշ օրէնքի համար, այսինքն թէ դրուած է մարդուն օգտին համար: Երբ Աստուած Հրեաներէն տասանորդ պահանջեց, ինքն ալ խոստացաւ փոխարէն հատուցանել: «Ինչ որ աստուծոյ օրէնքն էր, որ իմ տանս մէջ պաշար ըլլայ, եւ ասով զիս փորձեցէք, կ'ըսէ զօրաց Տէրը, թէ արդեօք ձեզի երկնից պատուհանները չ'իմ բանար, ու ձեզի օրհնութիւն թափեմ, այնպէս որ անոր բաւական տեղ չ'ըլլայ: Եւ ձեզի համար ուտողը պիտի յանդիմանեմ, ու անկա ձեր երկրին պտուղը պիտի չ'ապականէ, եւ ձեր այգիին մէջ որթը անպտուղ պիտի չ'ըլլայ, կ'ըսէ զօրաց Տէրը:» «Տէրոջը պատիւ ըրէք ու ստացուածքէդ, եւ քու բոլոր բերքերուդ երախայրինդ: Եւ քու շտեմարաններդ առատութեամբ պիտի լեցուին, ու հնձաններդ նոր գինին դուրս պիտի թափի:» «Աղքատին ողորմութիւն ընողը Տէրոջը փոխ կու տայ, ու անկա անոր հատուցում պիտի ընէ:» «Տուէք, ու ձեզի պիտի տրուի. աղէկ չ'ափով, կոխուած, ցնցուած, լեփեցուն պիտի տրուի ձեր գողը. քանզի ան չ'ափովը որով դուք կը չ'ափէք, ձեզի պիտի չ'ափուի:»

Արդ եթէ այս խոստումները ճշմարիտ են, չ'թուիր թէ տալով աղքատանալու վտանգին մէջ պիտի իյնանք: Աստուած իրեն տուողներուն երբեք կորսնցնել չ'տար իրենց տուրքերուն համար: Աստուծոյ պատուէրները վշտառիթ չեն ալ ուրախարար, եւ զանոնք կատարողին մեծ վարձք կայ: Ուրեմն, եթէ աղքատին օգտակար է յարգել ժամանակի վերաբերեալ օրէնքը զոր Աստուած դրած է, անոր օգտակար ըլլալու է նաեւ յարգել զրամի վերաբերեալ օրէնքը զոր Աստուած դրած է: Երկու պատուէրներն ալ նոյն մեծ Սրէնադիւն կու գան: Տալու այս կերպին մէկ առաւելութիւնը սա է որ կարգի եւ կանոնի կը վերածուի բարեսիրութիւնը: Մարդ մը որ գործի յատակագիծ ունի եւ միշտ անոր համաձայն կը գործէ՝ զիտէ ինչ որ կը գործէ, իսկ անոնք որ առանց մասնաւոր կանոնի հետեւելու կու տան՝ կու տան իրենց զգացումներուն հետեւելով: Երբեմն կը զգան թէ իրենք աղքատ են եւ օգնութիւն կը զրանան արժանաւորին: Երբեմն ալ աղքատակու մը կը չարժէ իրենց զգացումները եւ կը կազմադնէ իրենց սիրտերը, եւ կը յօժարին տալ թէպէտ ելեւմտական աւելի աղէկ կացութեան մէջ չ'գտնուին: Այսպիսի պարագայի մէջ մարդը կու տայ զգացումի հետեւելով եւ ոչ թէ սկզբունքի: Միւս առաւելութիւնը սա է որ ամէն մարդ իր բաժինը կու տայ. եւ եկեղեցւոյ մը պահպանման հոգը չ'ձանրանար քանի մը առատասիրտ անձերու վրայ, որոնք շատ անգամ մինակ կը թողուն այս գործին մէջ: Կը մնայ միայն մատակարարութիւն: Մենք ինչ չ'ափով կրնանք մասնակցել այս երկու գործերուն:

Խառնուելի բժշկներէն հանգուցեալ Տր. Ջոն Պրատն մին է այն հեղինակներէն որոնք գործերը բարի մարդիկ հրճուանք կը կարգադրին իբրեւեռն տարի առաջ: Ջոն Պրատն, ի մէջ այլոց, գրած է «Աշխարհականի շինք» ֆարող Աշխատաւոր Ժողովըդէան, որոնց համար կ'ըսէ, «Չանացած եմ իմ աշխարհիկ ամպիւտէս գործաւոր սյրերու եւ կենտրոն խօսիլ նոյն բաներով, նոյն ձայնով եւ նոյն խորհուրդներով զորս սովոր էի գործածել զանոնք դարմանելու ատեն: Այդ քարոզներէն երկուք կը թարգմանենք մեր ընթերցողներուն համար: Առաջինին խորագիրն է

ԲժՈՒՇԿԸ ԵՒ ՄԵՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՆ

Ա. Ի. Ե. Տ. Ա.

Ամէն ոք գիտէ բժիշկը: Շատ կարեւոր անձ մը է ան ամենուս համար: Ինչ կրնայինք ընել առանց անոր: Ան կը բերէ զմեզ այս աշխարհը, եւ կը ջանայ հոն պահել զմեզ որչափ ատեն որ կրնայ եւ որչափ ատեն որ մեր մարմինները կրնան դիմանալ. եւ մեր քով կը գտնուի այն տարօրինակ եւ վերջին ժամուն որ ամենուս պիտի գայ, երբ այս աշխարհէն պիտի բաժնուինք եւ երթանք միւսը:

Երբ աղէկ ենք, թերեւս քիչ կը մտածենք բժշկին վրայ, եւ կատակ կ'ընենք անոր եւ իր գեղերուն վրայ: Սակայն թող տկարանայ մեր մարմինը, այն սքանչելի տաճարը՝ որուն մէջ կը բնակի մեր հոգին. թող աւրուի անոր անիւններէն մին, եւ ահա կը վազենք ուղղակի բժշկին: Եթէ կին մը մահամերձ կարծէ իր ամուսինը կամ դուստրը, ինչպէս կը վազէ բժշկին եւ իր արցունքներով կը փութացնէ զանի: Ինչպէս կը գիտէ անոր երեսը եւ անոր խուզարկու աչքը՝ մինչ կը զննուի իր սիրեցեալ հիւանդը: Ինչպէս անձկութեամբ կը պաշարուի մինչեւ որ իմանայ անոր կարծիքը: Ինչ բան տալու յօժար է գիտնալու համար անոր գիտցածը: Ինչպէս կ'անձկայ անոր այցելութեան: Ինչպէս իր սիրտն ուրախութեամբ կը խայտայ անոր մէկ յուսատու բառը լսելով, եւ ինչպէս ոգի եւ ոյժ կ'առնէ հսկելու համար ցաւոց անկողինին վրայ: Իր բովանդակ հոգին կը յորդէ անճառելի երախտագիտութեամբ երբ իր ամուսինը կամ սիրականը գաւակը բժշկին ձեռամբ իրեն կը վերադարձուի գերեզմանին իշխանութենէն: Բժիշկը գիտէ մեր գաղտնիքներէն եւ ցաւերէն շատեր զորս ուրիշ մը չ'զիտեր. գիտէ, թերեւս, մեր մեղքերէն մէկ քանին, զորս ուրիշ մը չ'զիտեր բաց ի մեծ Աստուծմէն: Գանձ հոգեր եւ գաղտնիքներ ունի ան իր սրտին մէջ, եւ քանի կ'եանքեր՝ իր ձեռքին մէջ: Ուստի կը տեսնենք թէ շատ կարեւոր անձ է ան, բժիշկը. եւ մեր բոլոր զօրութեամբ աշխատելու ենք որ մեծագոյն օգուտը քաղենք անկէ, եւ մեր պարտականութիւնը կատարենք դէպ ի նա եւ դէպ ի մեր անձը:

Խորհող մարդ մը շատ անգամ ցաւօք կը զգայ թէ ինչ ծանր բան է բժիշկ ըլլալ, մահկանացու ընկերակիցներու կեանքը պահպանելու աշխատիլ, կենալ, սապէս ըսենք, անոնց եւ մահուան ու յաւիտենականութեան եւ մեծ ատենին միջեւ, եւ Մահուան հետ մաքառիլ: Ամենէն աղէկ եւ ամենէն մեծ բժիշկներէն մին, Տր. Սիտէնըմ, այս խնդրոյն վրայ կը խօսի հետեւեալ ոճով. եւ աղէկ կ'ըլլայ եթէ բոլոր բժիշկները, երիտասարդ թէ ծեր, նկատողութեան առնեն անոր խօսքերը: «Կը վաղէ որ ամէն մարդ որ ուրիշներու հոգ տանելու գործին կը նուիրէ ինքզինքը՝ լրջօրէն նկատողութեան առնէ սա չորս բաները. (1) Թէ օր մը իր խնամոց յանձնուած բոլոր կեանքներուն համար հաշիւ պիտի տալ գերագոյն Դատաւորին: (2) Թէ բոլոր իր ճարտարութիւնը, գիտութիւնը եւ գործունէութիւնը, ինչպէս Աստուծմէ՛ տրուած են իրեն, նոյնպէս անոր փառքին եւ բոլոր մարդկութեան օգտին համար գործածուելու են եւ ոչ թէ սոսկ շահու եւ փառասիրութեան համար: (3) Թող մտածէ թէ ինք ստանձնած չէ ստորին արարածի մը հոգը, վասն զի, որպէս զի մենք կարենանք հասկնալ մարդկային ազգին ար-

ժէքը եւ մեծութիւնը, Աստուծոյ միածին Որդին մարդացաւ եւ այդպէս իր աստուածական արժանիքով ազնուացուց մարդկային ազգը եւ, որ աւելին է, մեռաւ անոր փրկչական համար: (4) Թէ բժիշկը, ինքն ալ մահկանացու, Ժրութեամբ եւ փափկութեամբ հանգստացնելու է իր տառապող հիւանդներուն վիճակը, վասն զի ինքն ալ օր մը պիտի տառապի անոնց նման:»

Երբեք պիտի չ'մոռնամ ապացոյց մը զոր քսան տարի առաջ ես անձամբ ստացայ թէ ինչպէս ծանր բան է բժիշկ ըլլալ եւ թէ մարդիկ ինչ անձկութեամբ կը փնտռեն զանի երբ պէտք ունին անոր: 1832ի հետախտի ատենն էր: Կը գտնուէի Անգլիոյ Չէթըմ քաղաքը որ յայտնի է թէ նաւերու եւ նաւաստիներու մեծ կեդրոն է: Այդ դարձելի հիւանդութիւնն ընդհանրապէս զիշերը կու գայ, ինչպէս կ'ըսէ Աստուածաշունչը, «մուր անգղ անգղ» է. եւ շատ անգամ կէտգիշերէն երկու ժամ ետքը անկողնէս ելլելով կ'երթայի տեսնել անոր յանկարծաւ կան դռները, վասն զի այդ միջոցին կը գործէ իր մեծ կոտորածը: Գիշեր մը նաւաստի մը եկաւ խնդրեց որ նաւակով երթամ երեք մղոն հեռի գիւղ մը, ուր այդ հիւանդութիւնը ճարակած էր սաստկացաւ: Ծամրայ ելայ: Սկսանք լոկի նաւել մուրթ գետին վրայէն, խոշոր նաւերու քովէ անցնելով եւ իրենց անկողիններուն մէջ դարձող թիւ պարտներու չ'ըմաներուն ձայնը լսելով: Մարդիկ կը թիւալարէին իրենց բոլոր զօրութեամբ: Իրենց գիւղացիներէն այնչափ մարդիկ մահամերձ կամ մեռած էին որ ինծի խօսելու սիրտ չ'ունէին: Մօտեցանք գիւղին. շատ մուրթ էր, բայց նաւամատոյցին մօտ ծովեզրին վրայ տեսայ արանց եւ կանանց մեծ բազմութիւն: Ամէնքը բժիշկ կը գոչէին. կանանց սուր ճիշեր եւ արթնց թիւ ձայներ կու գային ականջս ջուրին վրայէն: Մօտեցանք ծովեզրին եւ ահա տեսայ խոշոր ծերունի մը, գլխարկն հանած, մազերը ճերմկած, եւ գլուխը կուռնու: Բան մը չ'ըսաւ, բայց ամէնքն հրելով նետուեցաւ ծովը, եւ զեռ ուր ըլլաւ չ'զիտցած՝ գտայ զիս անոր գիրկը: Մանուկի մը պէս անկար եւ անզօր մնացի: Զուրին մէջէն քալելով դուրս ելաւ՝ ձախ ձեռքով զիս գրկած եւ աջովը տապալելով իր առջեւն ելող ամէն այր եւ կին:

Տարաւ զիս իր թռուան քով որ կը տառապէր չարաչար: Կեցուց զիս անոր քով եւ պատուիրեց չ'զատուիլ անոր քովէն մինչեւ որ աղէկնար: Աղէկացաւ տղան, բայց նոյն գիշեր մեռաւ ծերունին: Ինք բռնուած էր հիւանդութենէն երբ առաւ տարաւ զիս նաւակէն, բայց իր խորհուրդը իր մանկ թռուան վրայ էր: Երբեք չ'եմ կրնար մոռնալ այն գիշերը, եւ թէ որչափ կարեւոր բան է տառապեալներու օգնել, եւ թէ ծերունին որչափ մեծ անձկութիւն ունէր բժիշկը ձեռք բերելու:

Արդ կ'ուզեմ որ խորհիք թէ բժիշկը որչափ կարեւոր է ձեզի: Մէկն այնչափ կարօտ չէ անոր որչափ աղքատը եւ գործաւոր մարդը: Այսպիսին շատ անգամ տկար է: Ենթակայ է անօթի մնալու, թրջելու եւ պաղելու, ջերմէ եւ ծանր աշխատութեան եւ աղքատութեան յարակից ամէն հիւանդութենէ բռնուելու: Իր գործը ծանր է, շատ անգամ ալ իր սիրտը կը ճմուրի ամէն տեսակ թշուառութեան տակ, իր քամակն յոգնած է իր բռնէն, իր ձեռքերը եւ ոտքերը շատ անգամ արկածի կը պատահին:

Դուք գիտե՞ք թէ՛ երբ աղքատ մը, երբ ձեզմէ մէկը, հիւանդանայ եւ ջերմէ բռնուի, կամ կոտորի իր մէկ ոտքը, այդ աւելի մեծ դժբաղդութիւնն է քան եթէ հարուստի մը պատահին այդ ձախող բաները։ Ձեր առողջութիւնը եւ զօրութիւնը՝ ձեր բոլոր հարստութիւնը, ձեր բոլոր դրամազուլան են։ Ուստի, կը խնդրեմ, միտք պահեցէ՛ք ձեր հետեւեալ չորս պարտականութիւններն առ բժշկին, որպէս զի մեծագոյն օգուտը քաղէք անկէ։

Նաեւ մեծագոյն օգուտը մատուցանէք անոր։ Նաեւ, Ձեր պարտքն է վստահիլ բժշկին։ Երբեք, Ձեր պարտքն է հնազանդիլ բժշկին։ Երբեք, Ձեր պարտքն է ճշմարտութիւնն ըսել բժշկին, ամբողջ ճշմարտութիւնը եւ միայն ճշմարտութիւնը։

Չորրորդ, Ձեր պարտքն է վարձատրել բժշկիւն։

Հիմա դանք առաջինին։ Ձեր պարտքն է խառնել բժշկին, այսինքն հաւատալ անոր։ Եթէ ըլլայիք նաեւ մը մէջ սաստիկ փութորկի մը պահուն եւ վտանգաւոր խռովեալ միջեւ, եւ կանչէիք նաեւ զիդ մը որ գիտէ բոլոր ծովեզերքին բնութիւնը եւ բոլոր խռովերուն տեղը, եւ որ ունի սուր աչք, անյողդող սիրտ, եւ վարձ ձեռք, պիտի չթողուի՞ք որ անկախաբար գործէր։ Պիտի մտածէի՞ք ձեր խեղճ խրատը տալ անոր, կամ քաշել անոր ձեռքը զեկին վրայէն։ Այդչափ յիմար, այդչափ անքաղաքավար պիտի չըլլայիք։ Եւ սակայն շատեր ճիշդ այդ ընթացքը կը բռնեն։ Իրապէս չեն վստահիր իրենց բժշկին։ Բժշկիւն նաեւ զիդ է ձեր մարմիններուն երբ փութորկի եւ նեղութեան մէջ են։ Ան կ'անցնի զեկին գլուխը, եւ իր արուեստին բոլոր ճարտարութիւնն ի գործ կը դնէ ջերմին ձեռքէն զձեզ ապահով ազատելու համար։ Սակայն գործելու ազատութիւն պէտք է տալ անոր, պէտք է անոր վստահիլ մինչեւ իսկ խաւարին մէջ։ Երբ հիւանդը հաւատք ունի բժշկին վրայ, բժշկին ներկայութիւնն իսկ զարմանալի արդիւնք յառաջ կը բերէ։ Իր զէմքը դեղի չափ օգտակար ներգործութիւն կ'ընէ, եւ երբեմն աւելի օգտակար եւ աւելի ալ հաճելի ներգործութիւն։

Օր մը անմարտութենէ նեղուող աշխատաւոր մարդ մը եկաւ ինծի։ Ստամբուլի սաստիկ ցաւ ունէր, սիրտը կ'այրէր, մարմնով եւ միտքով մեծ թշուառութեան մէջ ինկած էր։ Հարցափորձելով իմացայ թէ՛ գէշ կերակուր կ'ուտէր եւ շատ կ'ուտէր, եւ թէ՛ երբ անմարտութենէ կը նեղուէր՝ դաւաթ մը զուտ «-խ» կը կոնծէր։ Իրմէ խօսք առի թէ՛ այսուհետեւ գէշ կերակուր պիտի չուտէ եւ «-խ» պիտի չխմէ, այլ աննդարար կերակուր եւ թարմ կաթ միայն պիտի գործածէ։ Եւ դեղագիր մը գրելով անոր յանձնեցի եւ ըսի, «Առ աօրկա եւ տասնհինգ օրէն ինծի եկուր, եւ պիտի աղէկանաս»։ Տասնհինգ օրէն վերադարձաւ ողջ առողջ։ Անցած էր ցաւը, մաքրուած էր լեզուն, անհետացած էր տենդը, քայլերն հաստատուն էին, աչքը փայլուն եւ զէմքը զուարթ։ Շատ հպարտացայ այն սքանչելիքին վրայ զոր գործած էր իմ դեղս։ Եւ մոռնալով թէ՛ ինչ էր այն՝ ըսի, «Տեսնեմ ինչ որ քեզի յանձնարարեցի»։ «Առի՛,» ըսաւ։ «Այո,» ըսի, «բայց դեղագիրը»։ «Ես առի անիկա ըսածիդ պէս։ Կլլեցի»։ Իրօք կլլած էր թուղթին կտորը, եւ աղէկացած էր։ Սակայն անոր անօգուտ, գոնէ քիչ օգտակար, պիտի ըլլար եթէ ինծի չվստահէր երբ ըսի թէ՛ պիտի աղէկանար, եւ իմ պատուէրներուն չհնազանդէր։

Ուստի, կ'ըսեմ, վստահեցէ՛ք ձեր բժշկին։ Վստահութիւնը ձեր պարտքն է եւ ձեր օգտին համար է։ Արդ մեր միւս պարտքն է հնազանդել բժշկին։ Այս բաւական դիւրին է, կը կարծէք։ Ինչ օգուտ ունի, կ'ըսէք, զանի կանչելը եթէ չպահենք անոր պատուէրները։ Եւ սակայն չկայ բան մը որ բժշկին համաներուն չհնազանդելու չափ ընդհանուր ըլլայ մասամբ ծուլութեան եւ խորին ապշութեան պատճառաւ, մասամբ իմաստակութեան եւ կասկածողութեան պատճառաւ, եւ մասամբ, ինչպէս տղայոց հիւանդութեան ժամանակ, սուտ սիրոյ, գորովոյ եւ զիջողութեան պատճառաւ։ Շատ տղաքներ տեսած եմ որ մեռան անոր համար միայն որ իրենց մայրը չէր ուզեր փոշի մը կլլել տալ անոնց։ Կամ խարանդեղ դնել անոնց մարմինն վրայ։ Այս առթիւ ձեզի ըսեմ։ Ձեր տղաքը վարժեցուցէ՛ք անմիջապէս ձեզի հնազանդելու եւ դեղ առնելու։ Շատ տղաքներ մեռած են այդպէս վարժուած չըլլալուն համար։ Եւ միտք պահեցէ՛ք որ ամենէն անառակ տղուն անգամ կրնաք, իր աղաղակներուն եւ ճիչերուն հակառակ, հնգկալիւ խմցնել, քիթը սեղմելով։

(Շարունակելի)

ԳԻՐԲԵՐ

Արուեստի եւ գիտութեան արհամարհանք կամ նախատինքն չէ ըսել թէ՛ մարդկային մշակութեան այնքան ստոյգ եւ ազդեցիկ միջոց մը չկայ որքան գիրքը մը, կ'ըսէ Եան Մաքլարէն, երիտասարդներու ուղղելով սոյն գրութիւնը։ Գիրքը կ'երեւի անձայն եւ անզօր ինչպէս փայտէ դարակը ուրուն վրայ կը կենայ այն, «սեւ մեկանի բիծեր կրող մաշած թուղթի կտորներ»։ Այսու աւանդաբան, ինչպէս լսած ենք մեր օրերուն մէջ, այսպիսի գիրքի մը մէջ կրնայ բովանդակուիլ ճշմարտ անցեալ ժամանակի հոգին, անցեալին յօգաւոր եւ լսելի ձայնը, երբ անոր մարմինը եւ նիւթական գոյացուածութիւնը արդէն ցնդած անյայտացած է երազի պէս»։ Բացէք առաջին կարգի գիրք մը եւ կը գտնէք հոն թէ՛ մարդիկ ինչպէս խարխաւած են խաւարին մէջ եւ գտած են զԱստուած, ինչպէս ըմբռնած են արդարութիւնը եւ գործադրած են զայն։ Ինչպէս ընդունած են աստուածային խորհուրդներ եւ մինչեւ անգամ տեսած են երկնային տեսիլքներ։ Նկարագրի գաղտնիքները, կեանքի խորհուրդները, գաղափարական ձեւերը յայտնուած են գոսական հեղինակութեան մէջ։ Թէ՛ ըլլայ այն Գարլայի Սուրբ Բեռնարդը, թէ՛ Սաղմոսաց Գիրքը, անոր մէջ կը գտնէք հոգիին միշտ հին եւ միշտ նոր ուղեւորութիւնը։ Կը բարձրանաք կենաց հասարակ բաներէն վեր, եւ կը մտնէք լայնագոյն աշխարհին մէջ, վասն զի մարդարէ մը խօսած է ձեր ականջներուն թէ՛ «Աղէկ գիրք մը վարպետ հեղինակի մը կեանքի մաքրագոյն արիւնն է, այս կեանքէն անդին գտնուող վիճակի մը համար զոստուած եւ գանձուած»։

Մանրագիր 700 երեսներէ բաղկացած միակ հատոր մը մարդկային կեանքին համար աւելի բան ըրած է քան աշխարհիս բոլոր իշխանութիւնները եւ զօրութիւնները։ Բարձրացուցած է մարդկային ընկերութեան հիմունքը, ազդերուն ներշնչած է ճշմարտութեան սէրը, անոնց ջամբած է գիտութեան լոյսը, ստեղծած է բարձրագոյն քաղաքակրթութիւնը, շարժած է զմարդիկ ամենէն փառաւոր եւ շողջողուն ձեռնարկներուն, բացած է մարդկութեան առջեւ

ստացման եւ յուսոյ ճոխութիւնները։ Ո՞վ չի նկատուր Պօղոսի Մայր Եկեղեցին։ Բանին խորը նայէ։ Երեսնայն աստուածային երրայական գիրքը որ մասամբ Մովսէս անուն մարդուն խօսքն է, այն մարդուն՝ որ սպաննուելու դատապարտուած էր եւ կ'արածէր Մադիաճաղոյն հօտերը Սինայի անապատին մէջ ասկէ 4,000 տարի առաջ։ Յաւանականին Հոգին այս հատորին մէջ կը բնակի առանց չափու, բայց ոչ ոք իրաւունք ունի սահմանել անոր ներշնչութիւնը։ Անտարակոյս Պղատոն Աստուծոյ մէկ մարգարէն էր Յունաստան զրկուած։ Պղատոն ժամանակ մը մաքուր եւ մեղմ լոյս մը սփռեց Հնդկաստանի վրայ, Կոմիտիկոս բարոյականութեան սկզբունքները տուած է Չինաստանի։ Չկայ գիրք մը եւ ոչ մէկ գրականութեան մէջ որ երբեք կարենայ բաղդատուիլ Աստուածաշնչին հետ նկատմամբ կատարելութեան իրերէ միջոց բարոյական կամ հոգեւոր մշակութեան, բայց կը գտնուին շատ գիրքեր որ կրնան բաղդատուիլ անոր ինչ ինչ մասերուն հետ։ Պրենսնի «Ճամբորդութիւն»ը հոգեւորապէս աւելի օգտակար եղած է մարդու քան Մնացորդաց Գիրքերը, եւ մարդ աւելի կ'ուզէ երիտասարդի մը ձեռքը տեսնել Օգոստինոսի «Խոստովանութիւններ»ը քան Սողոմոնի «Երգ Երգոց»ը։ Զօրավար Կորտոնի կենսագրութիւնը հասարակ ընթերցողին աւելի օգտակար է քան Եսթերի Գիրքը, եւ Մոթլէի «Հոլանտական Հանրապետութիւն»ը զիւցազնական եւ կրօնական նոյնքան պայքարներ կը պարունակէ որքան կը պարունակեն Իսրայելի Փղշտացոց հետ մղած պատերազմները։ Աստուածաշնչէն դուրս բայց ոչ անոր ոգիէն դուրկ մատենագրութիւն մը աւանդած է Տանթէ Սաղմոսներուն գրեթէ հաւասար։ Պէյքնի իմաստալից ճառերը Առակաց գիրքին տեղը կը բռնեն, եւ Մորի Եոթնփիտան մարգարէական տեսիլք է։ Մինչ Բուքլին կը սորվեցնէ սրբութեան գեղեցկութիւնը, եւ Քարլայլ՝ գործին նուիրականութիւնը եւ Պրատենիկ՝ յաւիտեական կեանքը»։

Եթէ երիտասարդի մը սենեակին մէջ չգտնուիր վիպասանական գիրքերէ եւ լրագիրներէ զատ ընթերցանութեան ուրիշ գրութեան, աղէկ գուշակութիւն կարելի չէ ընել։ Ասկէ չհետեւիր թէ սենեակին մէջ բնակողը թեթեւամիտ է, բայց կրնայ ստորին մոլութիւններու առաջնորդուիլ։ Անոր միտքը պարապ է եւ պատրաստ՝ որ եւ իցէ հիւրի համար, եւ անշուշտ անոնց առաջինը պիտի ըլլայ մեղքը։ Շատ մարդիկ մոլութեան տանողն է պարզապէս իրենց կեանքին մեռելական թմրութիւնը եւ զանազան տարապայման փափաքը։ Նկարագրեմ կեանքին ուրիշ մէկ ներքին վիճակը։ Հոս կայ երկու դարակով եւ քառասուն հատորներ պարունակող կախ գրքատուն մը։ Աստուածաշնչին, որ մայրաբական նուէր մըն է, քով կը կենայ լաւ Շէյքսպիր մը, գրպանի տպագրութիւն, նաեւ քանի մը սիրելի կատակերգութիւններ եւ թատերախաղեր։ Կը տեսնէք սիրելի ծերունի Տոն Գիլթը, որ կը ծաղրէ մահամերձ ասպետը որուն աչքին մէջ արցունքի կայլակ մը կայ։ Նա տեղ մը ունի հոն եւ իր աջ եւ ձախ կողմերը կը կենան Լօրլ եւ Քինկսլի։ Ճահաւոր գաղափար, վասն զի որ եւ իցէ ուրիշ բանաստեղծ մը աւելի Լօրլ Ամերիկացին սորվեցուցած է մեզի կատարել մեր պարտականութիւնը։

նեղուծեան մէջ զանազաններուն հանդէպ, եւ Բինկսի անդղիացի եկեղեցականը ճշմարտապէս Աստուծոյ ասպետն էր։ Նոյն դրժատան մէջ կը գտնուին նաեւ Սքոթի գործերէն երկու երեք հատոր, եւ Չարլս Լէմ. բայց այսպիսի բաւ է յիշել։ Մարդ, երբ զրքատան այս պարունակութիւնը կ'իմանայ, գոհունակութիւն կը զգայ ճանչնալով անոր տէրը, թէպէտ տակաւին սենեակը մտած եւ զնա տեսած ալ չէ։ Անհերքելի էր այդ մարդուն ազգարարել ծուլութեան եւ յիմարութեան վտանգներուն դէմ։ Իր քանի մը գիրքերը զինքը ուրիշ աշխարհի մը մարդ ըրած են։

Եթէ մէկը ունի այս ճաշակը, պիտի գոհացնէ զայն ամէն դժուարութիւն յանձն առնելով։ Հոգ չէ որ փառաւոր հանդերձ չհաղնի, եւ համադամներով չսնանի։ Գոհ կ'ըլլայ աւելի փոքր անակով եւ աւելի պարզ ապրուստով, բայց պէտք է ունենայ իր գիրքերը։ Երբ կը բարւոքի վիճակը — գրոց աշակերտներէն շատերուն վիճակը կը բարւոքի չափաւոր կերպով — այն ատեն հետամուտ կ'ըլլայ ընտիր ճաշակով տպագրուած եւ փառակազմ գիրքերու։ Երբ տակաւին գործելու կարող վիճակի մէջ կը գտնուի, այս մարդը խորհելու ուրիշ բաներ ալ ունի, բայց ի պնդէ եւ ծախելէ։ Եւ երբ ծերութիւնը կը հասնի, չվախար գործէ քաշուելէ։ Նա երբեք այնքան չէր սիրեր իր վաճառատունը կամ պաշտօնարանը, որքան իր ուսումնասէնեակը, եւ ի վերջոյ կատարեալ անգործութեամբ կը քաշուի այն սենեակը որ իր մէջ մթերուած ունի աշխարհիս իմաստութիւնը եւ այդ անձին եղած է երկնից դուռը։ Հանրութիւնը կը զիտէ որ նա իր երիտասարդութեան ժամանակը զերծ էր սովորական պակասութիւններէ, խակ զազաւիարներէ եւ անմիտ դատումներէ, սնափառութենէ եւ ինքնահաւանութենէ, խակ ծերութեան մէջ մոլեռանդութենէ եւ անմիտ շաղկարատութենէ։ Մարդիկ կը սքանչանան անոր հասուն իմաստութեան, նուրբ տեսութեան եւ ընդարձակ մարդասիրութեան վրայ։ Բայց զնա ճանչցողները չեն զարմանար, վասն զի զազաւիքը այնքան հին է որքան իր առաջին սենեակին գրադարանները։ Ապրած է յիսուն տարի լաւաւ ազոյն ընկերութեան մէջ, որուն փառքը իր հոգւոյն փոխանցուած է։

ԱՓՐԻԿԱՆ ՓՂԻՆ ԸՆՏԱՆՅՈՒՄԸ

Գերմանիա, որ իր հեռաւոր Արեւելեան Ափրիկէի ստացուածոց մէջ վստահելի բեռնաբարձ կենդանիի մը պէտքը կը զգայ, մինչեւ իսկ Անգղիայէ աւելի, կը թուի թէ պէտքը լեցնելու հնարը գտած է, այն է՝ ափրիկեան փիղը ընտանեցնել։ Ասկէ ժամանակ առաջ գերմանացի սպայ մը կարգ մը այցելութիւններ ունեցաւ Հնդկներուն մէջ, եւ ըստ կարի սորվելով Հնդկաց վայրի փիղեր բռնելու եւ կրթելու մեթոտները եւ սկզբունքները, վարձեց փորձ հնդիկ որսորդներ եւ փիղ վարժեցնողներ, կառավարութեան հաշուոյն փիղեր ընտանեցնելու համար Գերմանական Արեւելեան Ափրիկէի մէջ։ Մ. Գարլ Հակէնպէք որ կենդանաբանական Պարտէզներ ունի Համպուրկ եւ Նիւ Եորք եւ գովեստներով կը խօսի յիշեալ ձեռնարկութեան եւ անոր յաջողութեան վրայ, շահեկան յոգուած մը գրած է Հապսբուրգեր Նախնիքի մէջ։ Մ. Հակէնպէք շատ տաքիներէ ի վեր վայրի կենդանիներու առեւ-

տրով կը զբաղի թէ՛ Եւրոպա թէ՛ Ամերիկա, եւ ոչ միայն աշխարհի ամենէն մեծ գառազնեղներուն տէրն է եւ ունի գազաններու առեւտրական կեդրոններ երեք ցամաքներուն մէջ ալ, այլ նաեւ է շատ դործնական եւ յաջող գործի-մարդ։ Մ. Հակէնպէքի յոգուածը ափրիկեան փիղը պահելու ի նպաստ ջատագովակարի մը ձեւն ունի։ Բայց անոր աչքին փիղեր պահելը լոկ անհրաժեշտ նախընթացն է անոնց ընտանեցման, հաւանական եւ շատ քաջակերական տեսնելով ձեռնարկութիւնն ընդունելուն յաջողութիւնը։ Մ. Հակէնպէք հեղինակութիւն կը գրէ նիւթին վրայ։ Մօտ տարիներու մէջ Եւրոպա բերուած երկու հարիւր ափրիկեան փիղերուն հարիւր եօթանասունը անոր ձեռքով ներածուած են, եւ անոնց շատը մնացած են Համպուրկ եւ Ամերիկա իր կենդանաբանական Պարտէզներուն մէջ։ Նա կատարելապէս տեղեկութիւն ունի թէ միւս փիղերն ուրիշ ինչ անձերու ձեռք անցած են եւ որոնց քով կը գտնուին հիմա։ Մօտերս կարող էր ըսել թէ ճիշդ քանի՞ ափրիկեան փիղեր կան, եւ որոնք են անոնց իւրաքանչիւրին տէրերը Եւրոպայի այլ եւ այլ երկրներուն մէջ, եւ ինք կենդանիներ ընտանեցնելու եղանակներուն եւ միջոցներուն վրայ քաջ հմտութիւն ունի։ Իրերէ իր գաղափարը կ'ըսէ թէ սխալ է այն ընդհանուր կարծիքը թէ Ափրիկեան փիղերը այնչափ զօրաւոր չեն որչափ վայրենի վիճակի մէջ գտնուողները, թէ անոնցմէ քիչ գիւրութեամբ կ'ընտանեան եւ թէ հնդիկ տեսակին չափ տոկուն չեն։ Ընդհակառակն կը պնդէ թէ ափրիկեանները աւելի զօրաւոր են, եւ գէթ այնքան հլու եւ այնքան օգտակար՝ որքան հասարակ բեռնաբարձ կենդանիները կամ հնդիկ փիղերը, եւ կ'ըսէ թէ համոզած է Պերլինի Աշխարհագրական Ընկերութիւնը, կանուխ, 1878ին, թէ ուղիղ է այս տեսութիւնը, երբ յիշեալ թուականին այդ քաղաքին մէջ խել մը ափրիկեան փիղեր ունէր։

Գործնական նպատակներու ըստ ամենայնի բաւական է եթէ այս ըսուածներէն փոքրիկ մաս մը անդամ ստոյգ ելլէ։ Եթէ ափրիկեան փիղը կարենայ վարժուիլ եւ հնազանդ ծառայ ըլլալ, մեծ կարեւորութիւն պիտի ստանայ եւ օգտակար պիտի ըլլայ այնպիսի երկրի մը մէջ ուր կենդանիներու չարչարիչ խայթոցաւոր ճանձ մը կը գտնուի, եւ անհնար կ'ընէ զանոնք գործածել բեռ տեղափոխելու, եւ ուր դարերէ ի վեր մարդոց — գերիներու — միջոցով միայն տեղէ տեղ կը փոխադրուին ապրանքները երկրին ներսերէն ծովեզերքը։ Ափրիկեան փիղը լաւ կը յարմարի այս նպատակին, բայց պէտք չէ անկէ սպասել իր հնդիկ ազգականին հանձարի սքանչելիքը եւ հլու հնազանդութիւնը։ Դարձեալ նա ոչ միայն զօրաւոր է հնդիկ փիղին պէս, այլ անկէ շատ մը աւելի զօրաւոր՝ լոկ ֆիզիքական կազմութեամբ, վասն զի անոր միջակ մեծութեամբ արուն երկու ոտք, եւ էզը մէկ ոտք բարձր է ասիական տեսակէն։ Կրնանք տարակուսիլ կառաճիգ հուժկու ձիւն մը պինդ կազմութիւնն ունենալուն վրայ, բայց շատ նկատումներով թերեւս մինչեւ անգամ աւելի օգտակար է իրերէ բեռնաբարձ կենդանի, եւ անոր ընդհանուր կազմութեան խնդիրը գրեթէ պիտի չծագի իրենց հայրենեաց մէջ գործածուող կենդանիներուն նկատմամբ, ինչպէս կը ծագի գերմանական գաղթականութեանց մէջ։ Ափրիկեան փիղերու տէր Անգ-

ղիացւոց փորձառութիւնը գրեթէ չիրնար հակադրուի Մ. Հակէնպէքի գաղափարը, վասն զի կէտ նպատակի եղող բաները որոց համար ափրիկեան տեսակին պէտք կը զգացուի Եւրոպայի մէջ, բեռնաբարձ կենդանիէ մը սպասուածները չեն։ Եւրոպական ճիւղաց երամակը, ընդհանուր խօսելով, մեծ կրկէսի տէր անձանց սեփականութիւնն է։ Բայց ասոնք նախամեծար կը համարին հնդիկ փիղը, զոր աւելի հլու կը գտնեն, եւ աւելի վստահելի իրենց նպատակին համեմուտ համար քան ափրիկեան փիղը։ Կրթիչները կ'ըսեն թէ այս վերջինը ազէկ յիշողութիւն չունի, եւ թէ իրերէ խաղարկուած տեսլարանին վրայ ազէկ չյաջողիր։ Քանի մը խաղեր կը սորվի առանց դժուարութեան, բայց երբ կը հրաւիրուի հանդիսատեսներու առջեւ ի գործ դնել զանոնք, կը թուի թէ կը մոռնայ իր կրթութիւնները, եւ կ'ամանաւոր կը կենայ, կ'ամ ետ կը վազէ դէպ ի ախորժ։ Մօտերս ցուցուած է թէ ափրիկեան փիղին հնդիկ փիղին հետ բաղդատմամբ տկար յիշողութիւն կամ ուղեղային կարողութիւն ունենալուն պատճառը թերեւս սա է թէ ափրիկեան տեսակը սերած է հասարակէն որ մամիքէն աւելի կանուխ անհետացած է։ Ափրիկեան փիղին աղաները կը համապատասխանեն մասթոտոնին աղաներուն, մինչ հնդիկ փիղինները նման են աւելի մօտ անցեալի մը մէջ ապրող մամիթին աղաներուն։ Անգղիոյ մէջ պահուած ափրիկեան փիղերը կը թուի թէ ասիականներէն աւելի քիչ կ'աղանային մարդէ եւ իրենց պահապաններուն վստահութեան աւելի քիչ կ'արժանանան, վասն զի անապահով կը նկատուին։ Բայց այս լոկ բաղդատութիւն մըն է այնպիսի կենդանիի մը հետ որ երկար ժամանակէ ի վեր առաջին տեղը կը գրաւէ ընտանի բեռնաբարձ կենդանիներուն մէջ։ Տր. Սքլաթթը որ կենդանաբանական Ընկերութեան գրեթէ քսանամեայ ընդհանուր փորձառութեան ամփոփումը գրած է, կարծիք կը յայտնէ թէ անոնք հնդիկ փիղերուն չափ մտացի են թէպէտ ոչ թերեւս անոնց չափ հլու հնազանդ։ Ըսած է թէ հնդիկ փիղերու երամակ մը հանդերձ անոր պարագաներով Արեւելեան Ափրիկէի ծովեզրը պէտք է փոխադրուի։

ԿԵԱՆՔ ԱՋԱՏՈՂ ՇՈՒՆ ՄԸ

Քանի մը տարի առաջ նաւ մը քշուեցաւ Անգղիոյ Բէնթ գաւառին մէջ Լիտ քաղաքին ծովեզրը։ Ծովը սոսկալի կերպով ալեկոծեալ էր։ Նաւուն մէջ գտնուող ութը զժաղիչները օգնութիւն կ'ազգակէին։ Բայց նաւակ մը չէր համարձակեր փոթորիկին մէջէ ճամբայ ելլել անոնց օգնութեան երթալու համար, եւ անոնք ամէն վայրկեան նաւին ընկղմելով ծովամոյն ըլլալու վտանգին ենթակայ էին։ Վերջապէս մարդ մը ծովեզրը եկաւ իր Նիւ Ֆաունտէյնտի չուչնով։ Նաւուն վրայ դարձուց կենդանիին ուշադրութիւնը, եւ կարճ գաւազան մը դրաւ անոր բերանը։ Խելացի ու քաջ կենդանին անմիջապէս հասկցաւ իր տիրոջ միտքը, ծովը ցատկեց եւ կատաղի կոհակներուն հետ մարտնչելով նաւին քով գնաց։ Սակայն եւ այնպէս չկրցաւ իրեն յանձնուած գաւազանը մէջը գտնուողներուն տալ կարենալու չափ մօտենալ։ սակայն նաւուն մէջ գտնուողները հասկցան թէ ինչ ըսել կ'ուզուէր, ուստի չուան մը կապեցին ուրիշ փայտի կտորի մը եւ իրեն նետեցին։ Ազնիւ կենդանին իսկոյն ձգեց իր բերանը

փայտի կտորը ու անմիջապէս բերանն առաւ իրեն նետուածը, եւ յայնժամ, գրեթէ անհաւատալի ուժով ու հաստատամտութեամբ — վասն զի նորէն եւ նորէն ալիքներուն ներքեւ կորսուեցաւ — տարաւ զայն փրփրադէզ ալիքներուն մէջէն, եւ իր տիրոջ յանձնեց։ Այսպէս նաւուն հետ հաղորդակցութեան գիծ մը հաստատուեցաւ, եւ բոլոր մէջը գտնուողներն ալ աղատուեցան։

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՔ

«ԱՂՈԹԱԺԻՆ»

Երկու «վերապատուելի» երէցներ յաջորդաբար գրեցին «աղօթքի ժողովներու» վրայ, Արդեօք այդ խնդրին կրնամ խառնուիլ ես ալ, որ «վերապատուելի» մը չեմ։

Նախ, կը խնդրեմ, ինչ եւս այս փոքր, փոքր, փոքր բաները. արդեօք ուխտած ենք երբեք բերանս չառնել ինչ որ աւանդական դրոշմ ունի իր վրայ։ Մենք ունինք մկրտուած բառեր, մեզի համար աւելի քաղցր՝ աւելի սրբազան անուններ որ դարեւոյն ընթացքին մէջ նուիրագործուած են, ինչպէս՝ առօրէ, երկրպագութիւն, պաշտօն, պաշտօնական, եւն.։ Ասոնց մեղքը ինչ է որ չի գործածենք «աղօթքի ժողով»ին տեղ։ Ժողով, որուն թրքախօս տեղեր հարկաւ մէջէն, որոնք միտի ըսեն, իր սովորական նշանակութեամբ աշխարհականացած է, աշխարհական անուն դարձած է. ինչո՞ւ ուրեմն յատկացնել զայն զուտ կրօնական դադափարի մը։ Ըստ իս՝ երբեք անպատշաճ չէ ըսել «Աղօթք ունինք», «Աղօթքի եկուր, Աղօթքի կ'երթամ», եւն.։ Չեմ գիտեր թէ մեր թրքախօս եղբայրներ ինչպէս կ'ըսեն. արդեօք «Մէծիսէ՛ կիտէրիք» կ'ըսեն։ Մենք կ'ըսենք «Ժողովի կ'երթանք, Ժողովարան կ'երթանք»։ Երկուքն ալ հաւասարապէս անհարկի եւ անպատեհ։ Ինչո՞ւ չըսել, «Եկե՛ք երթալ կ'երթամ», «Եկե՛ք երթալ կ'երթանք»։ Աստուածաբանական ո՞ր վարդապետութեան կը դպչի եթէ «եկե՛ք երթալ» ըսենք՝ փոխանակ «Ժողովարան»ի, «աղօթք», պաշտամունք» եւն.։ փոխանակ «Ժողով»ի։ Ինչ հարկ կայ մեր նախնայրերու աւանդած բառերը, տառերը անգամ փոխփոխել եւ այնքան հաւատարիմ մնալ՝ զոր օրինակ՝ «Եկե՛ք երթալ», որ թերեւս մեր փոքրիկ նախնայրերի չէ։ Փառք կու տանք որ «Յիսուս Քրիստոս»ը, «Աւետարան»ը եւն.։ անփոփոխ պահուած են, թէեւ քանի մը թրքախօս տեղեր կը վախճանք թէ անոնցմէ ալ զրկուած են, ու յաճախ կը լսեն իսկ էլ Մեծի, Ինչե՛ք Երթալ, Այս ի Բապտիսմ, Բապտիսմ, Երթալ Մեծի, եւն., բայց, կը հարցնեմ, Ո՞ր հայ Ժողովուրդ չի հասկնար Մթ. Աւետարան, Մթ. Հոգի, Մթ. Հաղորդութիւն, Մթ. Երկրպագութիւն, Յիսուս Քրիստոս, եւն.։

Եւ յետոյ ինչ է սա անհասկում շարքը «աղօթաթողութի», «քարոզաթողութի», «ուղերձաթողութի», «յատուկ ժողով»ի, հասարակ ժողովի, եւն., եւն.։ Աղօթքը, երգը, ընթերցումը, քարոզը, ուղերձը, եւն.։ ամէն ալ մասերն են հոգեւոր պաշտաման։ Ինչո՞ւ «քարոզաթողութի» ըսել որովհետեւ պաշտաման ընթացքին մէջ քարոզ ալ կը խօսուի, եւ «աղօթաթողութի» ըսել, որովհետեւ պաշտօնական զատ ուրիշներ ալ աղօթք կ'ըսեն, քանի որ «երգաթողութի» չենք կոչեր մի եւնոյն ժողովը, որովհետեւ երգ ալ կ'երգուի։ Մենք քարոզ ալ կու տանք, ուղերձ ալ կ'ըսենք՝ խորհրդածութիւն ալ, բայց չեմ կրնար ընդունիլ թէ անոնք «քարոզաթո-

ղութի», ուղերձաթողութի» եւն.։ Եւն.։ Մանաւանդ «քարոզաթողութի» ըսուածը մեր ամենէն սրբազան հանդիսաւոր պաշտօնն է, զոր կը կատարենք Տէրունական օրը։ Քարոզաթողութի գաղափարը վերաւ բերած է մեր ժողովուրդին հոգեւոր վիճակին, ու կը վախճամ թէ չարիքը օր մը անբուժելի ըլլայ։ Մեզմէ շատեր եկեղեցի կ'երթան այսօր պարզապէս մարդ մը մտիկ ընելու համար. երկրպագութեան գաղափարը հետզհետէ կրնայ ջնջուիլ մեր մէջ, ու հետեւանքը դժուար չէ երեւակայել։ Դառնապէս կը զայրանամ մտքիս մէջ, երբ մէկը կ'ըսէ, «Բեղի մտիկ ընելու պիտի գամ»։ Լուսաւորչական եղբայր մը կ'ըսէր ինծի, «Ժամ կ'երթամ աղօթքս կ'ընեմ, Ժողովարան կու գամ քարոզ մտիկ կ'ընեմ»։ Արցունքս կ'լլեցի, բայց երկայն հառաչանք մը չի կրցի դուրս գալ. փառք էր ինծի այս խօսքը, թէ հարուած մը որ կ'իջնէր գլխուս վրայ։ Ո՞վ տուաւ այս դադափարը մեր ազգային եղբայրներուն. ու միայն անոնք են որ մեր «քարոզաթողութի»ներուն վրայ նոյն ձախորդ համարումը ունին։ Քանի «աւետարանական» կոչուածներ պիտի գտնես որ նոյն մտքը չեն երթար աղօթքի, քանի որ «քարոզաթողութի» կամ ուրիշ «Ժողով» մըն է այն։ Ու անկէ վերջը՝ վա՛յ ան քարոզիչին գլխուն որ ինծի պէս աստուածաբանութիւն չի դիտեր ու չի կրնար վարդապետութեանց խորերը մտնել, անեղբորութեան ու անբաւուրութեան մէջ թաղուել ելլել։ Ոչ, մեր աղօթատեղիները լսարան չեն, թէեւ հոն աղօթքէ, ընթերցումէ, երգեցողութենէ զատ պէտք է եւ անհրաժեշտ է Սուրբ Գիրքը բացատրել. պէտք է որ քարոզիչը, որչափ հնար է, ինծի պէս տգէտ ու տկար չըլլայ. պէտք է որ անիկա ուղերձ ընէ, խորհրդածութիւն ընէ ըստ յարմարութեան, բայց «քարոզի», ուղերձի ժողովներու գաղափարը ջնջել հանելու է ժողովրդեան միտքէն, եթէ չենք ուղեր բարոյական վտանգ բերել անոր գլխուն։ Փափաքինք եւ աղօթենք որ մեր ժողովուրդը ըսէ, «Եկե՛ք Տէրոջ տոջեւ աղօթ» եւն.։ Եւ զայն Տէրը փառքս երթանք»։

Անունէն վերջը քանի մը խօսք ալ իրին։ «Աղօթքի ժողով» ըսուած այս մասամբ քաղաքական դրութիւնը նոյնութեամբ կամ իր արդի ձեւով, իմ կարծիքովս, ամէն տեղի եւ ամէն ժամանակի համար յանձնարարելի չէ։ Անոր օգտակար արդիւնքները վայելած ենք երբեմն. ասիկա ուրանալու չէ. բայց չենք կրնար ծածկել թէ շատ անգամ ալ փափաքելի հետեւանքներ տեսնուած չեն։ Ինչմէն կ'ըսուի թէ «Ով որ կ'ուզէ՝ աղատ է խօսելու կամ աղօթելու» ալ եթէ կրնաս՝ բռնէ նստողները։ Ժողովուրդին մէջ ուսեալը կայ՝ անուօր կայ, դիտունը կայ՝ տգէտը կայ։ Մէկը կ'ըսէ նիւթին յարմար հոգիով ու եւն.։ անգով կը խօսի եւ լաւ տպաւորութիւն մը կը ձգէ ներկայից վրայ. սակայն անդիէն ուրիշ մը կ'ըսէ սառի կտորներ կը նետէ խեղճ ժողովուրդին գլխուն եւ այս կերպով ամէն տպաւորութիւն կը ջնջէ ու պաղ ջուր մը կը լեցնէ բոլոր պաշտօնին վրայ։ Կը պատահի որ այսքանով ալ չի լինար. Եղբայր մը քաջաբերած իր նախորդէն՝ ոտքի կ'ելլէ, խօսիլ կ'ուզէ, անխորհրդաբար բառեր կը փախցնէ բերնէն որ կրնան թէ՛ զինք եւ թէ՛ Ժողովուրդը ծանր պատասխանատուութեան ենթարկել։ Ուրիշ դասակարգ մը կայ, ունեցիկ տեսակէն, որ յատկապէս խօսելու համար կը վազէ կու գայ, փոյթ չէ թէ ոչ փորձառութիւն ունի ոչ ալ զգացում։ Պատանի մըն է՝ կը կայնի մազերը ճերմկած

մարդու խօսքեր կ'ընէ, եկեղեցիին խրատ կու տայ, խօսելու մարմաջէն բռնուած՝ պարզապէս երեւնալու համար։ Ինչաւ չեմ մոռնար. շատ տարիներ առաջ մեր «Ընդհանուր Աղօթքի ժողով» կոչուած պաշտամունքը կը կատարուէր, ստուար բաղմունքով մէջ ներկայ էին պատկառելի երէցներ։ Նոյն պահուն իմ մէկ ընկերս եկաւ ու ահանջս ի վար փախսաց՝ «Բեղ տեսնեմ, փայլելու ժամանակն է»։ Մտքիս մէջ ըսի, «Ետիս գնա, Սատանայ» եւ ուրախ եմ որ այն օրը «փայլելու» փորձութեան մէջ չիմկայ։ Ո՛հ, մեր մէջ ինչ զիւրի բաներ են ուրիշին խօսիլը՝ խրատ տալը։

Այս անպատեհութիւնները միայն խօսելու մէջ չի պատահիր գործադրաբար։ Երբեմն նոյն իսկ մատուցուած աղօթքները աննպաստ տպաւորութիւններ յառաջ կը բերեն։ Մէկը կ'ըսէ, աղօթել կ'ուզէ ու Աստուծոյ խրատ կու տայ. ուրիշ մը ժողովուրդին ըսելիք խօսքերը Աստուծոյ կ'ըսէ. մէկ ուրիշը աղօթքի սովորական բանաձեւը կը կրկնէ կը կենայ։ «Ամէն բան շինուած է քեզ համար», կ'ըսէ առաքելաբար. սակայն ասոնց պէս յաճախաբար բաներ չիմկուծին չեն տար Աստուծոյ ժողովուրդին եւ անպատեհ կ'ընեն հոգեւոր պաշտամունքը։ Մէկը պիտի ըսէ թէ հոգեւոր մարդը չի վերադառնի. այո, բայց ժողովուրդին մէջ պակաս չեն մարմնաւորներ՝ մանաւանդ օտարներ, որոնք ամենէն աւելի նկատուելու են։ Սիրելի պաշտօնակիցներ, մենք դեռ ըստ արժանւոյն պաշտօնեաներ, քարոզիչներ, չեղանք (գէթ իմ մասիս կ'ըսեմ)։ Ժողովուրդը քարոզիչ ընելու ելած ենք. Ժողովուրդը շատ անգամ մեզ կը քննադատէ։ «Երկայն եղաւ, կարճ եղաւ», «Աղէկ էր, դէ՛ չէր» եւն.։ կ'ըսէ։ Կարելի է որ աւելին չընէ անհատներու որոնք բոլորովին անպատրաստ կ'երթան աղօթքի՝ ու մտքերին շուկայով լեցուն է։ Եթէ «պատուելի մը» նիւթէն կը շեղի ու մինչեւ առաջնորդդին քաջաբերութիւնը կը կտրէ իր բռնած հակառակ ուղղութեամբը, կարելի՞ բան է որ աւելին չընէ հասարակ ժողովուրդը։ Քանի մը տարի առաջ մօտակայ քաղաքի մը մէջ «Աղօթքի Եօթնեակ»ը տեղի կ'ունենար։ Մէկ երկու իրիկուն իրարու վրայ շատ նստարաններ դատարկ տեսնելով սիրտս կտրեցաւ, ու քանի մը տխուր խօսքեր ըրի։ Եղբայր մը ելաւ եւ այնքան խիստ լեզու մը գործածեց որ թերեւս միայն Պատ. Սիմոն գիտցաւ թէ ես ինչ կ'ըլլայի ամալիոնին ետեւը։ Այս վերջը շուտով չի պիտի բուժուէր եթէ Պատ. Սիմոն, որուն յանձնեցի հետեւեալ օր ամպիոնը, յայտնապէս չըսէր թէ այս բեմը Աստուծոյ բեմն է, անոր մի դպչիք։ Եւ սակայն ինչո՞ւ մեղադրենք ժողովուրդը։ Եթէ բրոֆէսոր մը «ճառիկ» մը կը խօսի աղօթքի աստեւ, ինչո՞ւ վարժապետ մը ճառ մը չի խօսի, եւ հասարակ անհատ մը քարոզ մը չի տայ։ Եթէ նոյն իսկ պաշտօնեաներ՝ աստուածաբանական ճեմարաններու մէջ այնքան հրահանգութիւններ առնելէ վերջ՝ միշտ չեն կրնար յաջող կերպով վարել այդ «Ժողով»ը, ինչ անպատեհութիւն կայ թէ մէկ երկու «աղօթաթողութիւններու կերպեր» պարունակող յօդուածներով պաշտօնեան կամ ժողովուրդը պիտի պատրաստուին, պիտի յարմարին անոր։

Ինչ ընենք ուրեմն, վերցնենք «Աղօթքի ժողով»ները։ Ոչ, եթէ այնպէս համարուած է որ քարոզիչն աղօթքներուն միայն «Ամէն» ըսել բաւական չըլլար, եթէ վերջապէս անհրաժեշտ է որ ժողովուրդը ինք ալ կատարէ

մի եւ նոյն պաշտօնը, որպէս զի հոգեւոր շարժում ու կենդանութիւն յառաջ դայ, եւ խոնարհարար կը թելադրեմ որ, ուր որ կարելի է, պաշտօնեան նախապէս մէկ երկու յարմարագոյն անձեր պատրաստէ, անոնց ժամանակի տեւողութեան եւ նիւթի մասին հարկ եղած հրահանգները տայ, ու միայն ինք եւ անոնք մասնակցին աղօթքին: Սակայն դուցէ գտնուին տեղեր ուր կարելի չըլլայ գտնել յարմար անձեր. նոյն պարագային կը կարծենք թէ լաւագոյնը եւ օգտակարը այն է որ առաջնորդը սկսի ու վերջացնէ, եթէ չուզեր որ «ձեռքի զանգակ» մը կամ ձեռքի գաւաղան մը գործածելով եկեղեցին դպրոցի փոխարկելու անպատեհութեան մէջ իյնայ: Երբեմն եղբայրներ կան որ բուն փափաք ունին անշուշտ մաս մը ունենալ պաշտաման մէջ: Այնպիսիներ թող աղօթքի ժամանակէն քանի մը ժամ առաջ իրենց փափաքը պաշտօնէին իմացնեն: Մեր մէջ, սակայն, ընդհանրացած գաղափար մը կայ. այն է թէ եղբայրները աղէկ գէշ պէտք է խօսին կամ աղօթքին որ վարժուին: Ասոր մէջ դուցէ կայ գործնական օգուտ մը զոր ես չեմ գիտեր. ուստի թող պաշտօնեան բարեհաճ իր տունը (կամ ուրիշ տուն մը) հրաւիրել այդ կարգի եղբայրները, եւ նոյն իսկ զանոնք ալ որ նոր արթնցած են՝ հարցունքներ ունին ու խրատներ կ'ուզեն. հոն թող խօսին, խրատեն խրատուին, աղօթեն որչափ որ կ'ուզեն, բայց Աստուծոյ տունը վարժատուն չէ: Չընենք ինչ որ հրապարակային երկրպագութեան վեմութիւնը կը նուազեցնէ:

Ա. Կ. Պ.

ԲԱՐԻ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ուրիշներու համար կրնայ նորութիւն մը չըլլալ հայ լուս. կտակարարի մը կտակին մէջ Բողոքականաց եկեղեցւոյն յիշուիլը: Բայց, եթէ սոսկ մեզի համար նորութիւն մը ըլլայ այդ, տարակոյս չունինք թէ ուրիշներու համար եւս շատ հին եւ շատ օգտակար բան մը չէ գեղ:

Նախ պատմենք դէպքը: Յունիս 2ին (Ն. Տ.) միտաւ տեղւոյս (Պիթիսի) մեծահարուստ Հայերէ մին, մահտեսի Ղարիպճան աղա Գրգորեան, կրօնքով լուսաւորչական: Յուդարկաւորութիւնը կատարուեցաւ յաջորդ օրը, յունիսի կիսուն (Ն. Տ.): Հանգուցեալը Պիթիսիէն էն մեծ եւ անուանի վանքին, ինչպէս առ հասարակ կ'ամփոփուին անոնք որ հարուստ են, եւ որ, մանաւանդ, այդ հարստութեամբ կը ծառայեն իրենց ազգին: Այդ օրը, յունիս 13, մեծ բազմութիւն, շատն հայ հարուստներէ եւ ականաւոր անձերէ բաղկացեալ, լցուած խոնուած էին ի խնդիր-կատար որոյ չըլլափակէն քնիկ մը դուրս գտնուած բացաւայրի մը մէջ թաղուեցաւ հանգուցեալը: Ի մէջ այլոց՝ ներկայ էին Աւետ. մարմնոյն կողմէն Վեր. Մր. Ճորճ Նաբ եւ Բարձր. Վարժարանի, կամ — որպէս երբեմն կը կոչուի յանուն հանգուցեալ Վեր. Մր. Նաբի — Նաբեան Վարժարանի ուսուցիչը, Թաղման պաշտօնին մասնակցեցաւ նաեւ Մր. Ճորճ որ իւր ընթերցմունքով, աղօթքով ու խօսքով շատ գոյ ըրաւ զներկայս:

Փոքրիկ հատուած մը Տուտուսեան էֆի. դամբանականէն. «Ղարիպճան աղա իւր մահունը առնել, իւր կտակով, որով 60 ոսկի կը թողու այս վանքին եւ 32 ոսկի եւս քաղաքիս ալ եւ ալ եկեղեցեաց եւ վանուց, «բարի նորութեան» մը սկիզբն կը դնէ մեր մէջ. եւ

այդ բարի նորութիւնը, որ չգիտեմ որչափ պիտի ուրախացնէ բանգէտ եւ իմաստուն մարդերն, սա է որ՝ Ղարիպճան աղա 8 ոսկի կը կտակէ Բողոքականաց ժողովարանին: Այդ նուէրը իմ աչքիս մեծ կ'երեւի, չէ թէ գումարին համար, հապա կտակարարին սրտին համար որ աննախապաշար է, եւ մտքին համար որ լուսաւոր է: Ո՞վ է Բողոքականն եւ ո՞վ Լուսաւորչականն, եթէ ոչ՝ նոյն հօր երկու որդիքն, մին Մարկոս, միւսն Մատթէոս, բայց երկուքն ալ, զոր օրինակ, Թորգոմեան. թող ըլլայ որ բաժնուածի կերպարանք ունենան ու զատ զատ տանց մէջ ընակին. ծառի մը երկու ճիւղեր, բայց մի եւ նոյն արմատին վերաբերեալ:»

Վեր. Ճորճ զայս լսելով սապէս խօսեցաւ. «Ձեմ կրնար ըսել թէ այս լուրը որպիսի դժգոհութեամբ կ'արթնցնէ յիս: Ո՛ւր էր թէ ընդհանրաբար այդ բարի գաղափարը ամէն քրիստոնէից մէջ, որով ամէնքս նախ գ'ըրիստոս միակ գլուխ ճանչնայինք մեզ եւ զիրեալ եղբարք նովաւ, մէկ տունէ, մէկ Հօրմէ: Աստուած այս ճանաչումը տայ եւ վաղիւ տայ ամէն քրիստոնէի:» Մենք ալ Աւետարանականներս, մեր կողմէն չնորհակալութիւն յայտնելով կը շնորհաւորենք այս «բարի նորութիւն»ը, եւ կ'ուրախանանք չէ թէ ութ ոսկի լուս. բարեպաշտ եւ բարեգործ անձէ մը մեր ժողովարանին տրուելուն համար — թէեւ առ ուրախութիւն մ'է — հապա ան ոգւոյն եւ ան սրտին համար որ մեր Լուս. եկեղեցւոյ եղբարք մէջէն մեզ հանգէպ կը բարախէ բարեացակամութեան եւ քրիստոնէական սիրոյ ուժով մը:

Սոյն դէպքը՝ նորութիւն մը ըլլալէ զատ հիանալի անակնկալ մ'էր, անակնկալ հեղինակ անձին պատճառաւ: Ձեռք յիշեր գոնէ օր մը յորում Ղարիպճան աղան տեսած ըլլանք Աւետ. եկեղեցւոյն մէջ, որուն ըրաւ այդ սիրելի նուէրն: Հանգուցեալը տեսած էր զայն սոսկ զրոտանց. ոչ մի օր մեր պաշտամանց ներկայանալու եկած էր, որովհետեւ զուտ եւ հարազատ Լուսաւորչական մ'էր. բայց ըստ որում բարեպաշտ էր, բարեգործ էր՝ ըրաւ այնպիսի բան մը, որով թերեւս աւելի յիշատակելի ըլլայ քան ուրիշ որ եւ իցէ բանով: Ըսինք թէ այս բանը մեզի համար բոլորովին անակնկալ մը եղաւ, բայց կ'ըսենք նաեւ որ ըլլալէ վերջ զարմանք մը չեմք մեզ, որովհետեւ ընդհին բարեպաշտութիւնը, եթէ գաղտնիք մը ըլլայ ալ խնդրոյն մէջ, կը պարզէ եւ չթողուր զարմանաց տեղի: Մեծ մարդ մը ըսած է՝ Հանճարը հայրենիք չունի, ինչպէս որ հանճարեղն ալ ազգ չունի, աշխարհ համայն անոր հայրենիքը՝ մարդկութիւնն համայն անոր ազգութիւնն է: Այսպիսի խօսք մը ալ աւելի կը պատշաճի բարեպաշտին եւ բարեպաշտութեան. ասոնք երկուքն ալ նեղ սահմաններէ դուրս ինկած՝ եղած են տիեզերական: Մանր բաները մեծերու մէջ կը կորնչին. նախապաշարմունք եւ գժուգրաւորութեամբ մեծ մտքերու մէջ կը կորսուին, չեն երեւիր:

Պիթիս

ՄԻՋՈՒԹ. Յ. ԳՈՐԻՍԵԼԵԱՆ

ՀԱՅՈՒՆԵԱՅ ԲԱՐՁՐ ՎԱՐՉԱՐԱՆ ԶԱՍՏԱՐԱՐ

Այս տարի առաջին անգամ ըլլալով հրապարակային քննութիւնը տեղի չունեցան այս վարժարանին մէջ, Գանի որ գրաւոր քննութեանց դրութիւնը հոս ալ հաստատուած է, կը կարծենք թէ հրապարակային քննութիւնը բոլորովին անօգուտ բան մ'է, եւ ուստի լաւ տնօրինութիւն մ'է զանոնք բոլորովին վերցնել:

Վարժարանին ամսվերջի հանդէսը տեղի ունեցաւ երեքշաբթի օր յունիս 23, բողոքականաց եկեղեցւոյն մէջ ի ներկայութեան խուռն բազմութեան մը: Շրջանաւարտք իրենց նշանաբան ընտրած էին «Կա՛նաւ է Կա՛նաւ» որ կ'երեւէր թէ՛ բեմին վերեւը եւ թէ՛ իրենց կուրծքին վրայ շեղակի գրուած սպիտակ ժապաւէններու վրայ ոսկեղէն տառերով: Հանդիսին կը նախագահէր Պատ. Յովսէփ Ա. Ճէճիգեան, որ կարգաւ ի բեմ հրաւիրեց տասնեւմէկ ընթացաւարտները՝ կարգալ իրենց շրջանաւարտութեան ճառերը, որոց եօթը հայերէն աշխարհիկ լեզուաւ գրուած էին, երկուքը անգլիերէն, մին ֆրանսերէն եւ մին թուրքերէն:

Արդեօք կարելի չէ՞ որ, երբ ընթացաւարտ կարգը մեծ կարգ մ'է, փոխանակ կարգին իւրաքանչիւր անգամը ճառ կարգալու, կարգէն քանի մը ներկայացուցիչներ միայն քանի մը հատ ճառ կարգան: Ասով կը կարծենք թէ ճառախօսները քիչ մը աւելի երկար ժամանակ պիտի ունենան իրենց գաղափարները պարզելու, եւ հանդիսականներն ալ քիչ մը աւելի կարճ ժամանակ ստիպուած պիտի ըլլան մնալ, ատանկ տաք օրեր, այդչափ անձուկ սրտի մը մէջ եւ այնչափ խուռն բազմութեան մէջտեղ:

Ճառախօսութիւնները կ'ընդմիջուէին քաղցր երգերով: Երգեհոնի վրայ մէկ ալ երաժշտական կտոր նուագուեցաւ, եւ այս թերեւս իբր նմոյշ: Վկայականները բաշխեց խնամակալութեան ատենապետ, Տոքթ. Ս. Էֆ. Գափաճեան, որ հաղուա գիւտ ճարտարութեամբ մը իւրաքանչիւր ընթացաւարտի անունէն կամ ճառին նիւթէն թելադրեալ խիստ պատշաճ եւ հակիրճ խօսքեր ուղղեց զգայուն շնչտերով ամէն մէկ շրջանաւարտի, մինչ կը մատուցանէր վկայականները: Ահաւասիկ շրջանաւարտ օրիորդներու անունները այբուբէնի կարգով. Աղաւնի Ե. Բէյմէնեան Կ. պոլսեցի, Արաքսի Յ. Տայեան Տարտանէյցի, Շարուհեա Ղ. Չէթէճեան տեղացի, Պայծառ Յ. Տայեան Տարտանէյցի, Ռեբեկա Հ. Տայերեան տեղացի, Սաթիւնիկ Գ. Ուղունեան Ռոտոսթոցի, Սաթիւնիկ Մ. Տէրտէրեան տեղացի, Սուլթանիկ Յ. Դուրուեան Պարաիզակցի, Սրբուհի Կ. Մալխասեան Ռոտոսթոցի, Տիգրանուհի Եղաճեան տեղացի, Օֆելիա Ներկարեան տեղացի:

Այս տարուան ընթացաւարտներով միատեղ այս հաստատութիւնը ազգին ընծայած կ'ըլլայ յիսունեւհինգ ընթացաւարտ օրիորդներ տասը տարուան մէջ: Ոչ ոք կրնայ ուրանալ թէ այս հաստատութիւնը մեծ օգուտ յառաջ բերած է, եւ մեծ տեղ մը գրաւելու կողմէն է մանաւանդ գաւառի հայ ընտանեաց բարձրացման մէջ: Կարողութիւն եւ յաջողութիւն մաղթենք վարժարանին վարչութեան: Մաղթենք նաեւ որ նոյն վարչութիւնը վարժարանին աւելի եւս բարձրացման եւ զարգացման մասին իր մտքին մէջ ունեցած բոլոր միջոցներն ի գործ դնելու կարող ըլլայ: Վստահ ենք որ դպրոցին խնամակալութիւնը եւ ուսուցչական խումբը թերութիւններէ բոլորովին զերծ չեն նկատեր վարժարանը: Կը մաղթենք ուրեմն որ իրենց տեսած այդ թերութիւնները բաժնալու միջոցներն ալ ունենան:

Ատարաղար
Յունիս 8, 1895

Կ. պոլսոյ Ե. Բ. Ը. Կողմէ 104 դահ. յանձնուեցաւ Անտոն Էֆ. Պողոսեանի ի նպաստ Բերրի Աւետ. եկեղեցւոյ շինութեան:

Սովորական աղօթքի ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը, ժամը 8ին, Պայլել Հաւաքի մատրան մէջ: Աղօթքի նիւթն է՝ «Ուր քիչ քիչ է խեղճ Գաւառ» Մատ. Զ. 13:

ՀԱՆՐԱՊԵՏ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Յուլիս 1 ըստ Յուլի, եւ յուլիս 13 ըստ Լատ. 1895

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Փորձողայէ հասած լուրերէն կ'իմացուի թէ անգղիական ծովակալին կողմէ Թայուան հանուած ծովային պահակազօրքը նաւերն առնուած են, եւ ծովակալը կղզւոյն անգղ. հպատակներուն ըսած է թէ պատրաստ է զանոնք ընդունիլ իր մարտանաւերուն մէջ: Գերմանական ծովակալն ալ նոյնպէս ըսած է գերման հպատակներուն: Կը կարծուի թէ այս տնօրինութեան պատճառը սա է որ անպատեհ է պահակազօրք հաստատել կղզւոյն մէջ քանի որ ծախսոցի զինուորներն յառաջ կը քալին եւ կռիւ մը հաւանական է:

Աֆղանիստանի էմիրին երկրորդ որդին, որ բաւական ժամանակէ ի վեր Անգղիա կը գտնուի, շատ պատիւներ վայելեց: Յուլիս 2ին Ուինսթոր պալատան մէջ Վիլիթորիա Թագուհիին ներկայացաւ հրաժեշտ առնելու համար: Բացի Ուինսթորի քաղաքացիներէն եւ ուրիշ ականաւոր անձնաւորութիւններէ, ներկայ էին հոն արքայական ընտանեաց անդամներէն ոմանք: Նշանաւոր հիւրը Թագուհւոյն մատոյց մեծագին նուէրներ զօրս Աֆղանիստանի էմիրն յատկապէս անոր համար զրկած էր: Այդ նուէրները կը բաղկանան գոհարազարդ փառաւոր ոսկի տուփէ մը, Աֆղանիստանի մէջ գործուած քառասուն պատուական շալէ, ութ հարիւր սեւ աստրական մորթէ, եւ չորս կտոր խոշոր լազուարթէ (թաշմէթ-թաշմ), որ կապուտակ գոյնով թանկագին քար է: Ապա իշխանագուն հիւրը Թագուհւոյն հետ ճաշեց, եւ ճաշէն յետոյ հրաժեշտ առաւ Ն. Կ. Վեհափառութենէն:

Մը. Կլաւսթըն, որ տասնեակինդ տարիէ ի վեր երեսփոխան կ'ընտրուէր Միտլիթիւնի շրջանակէն, նամակ մը գրելով իր ընտրողներուն՝ վերջնապէս հրաժարեցաւ ընտրելիութենէ: Ասով կը հրաժարի նաեւ քաղաքական կեանքէ: Իր գեղեցիկ նամակին մէջ համառօտիւ կը խօսի դարուս վերջին երեք քառորդին մէջ տեղի ունեցած օրէնսդրական տնօրինութիւններուն վրայ, եւ կ'ըսէ, «Այս դարն իր առաջին քառորդին անցնելէն ի վեր տեսած է շրջան մը անօրինակ գործունէութեան թէ՛ օրէնսդրութեան մէջ եւ թէ՛ վարչական փոփոխութիւններուն մէջ, որոնք ընդհանրապէս տեղի ունեցած են ճշմարիտ եւ ամենէն օգտակար յառաջդիմութեան ուղղութեամբ: Եւ այս բարեկարգութիւններուն յոյժ մեծ մասն ի գործ դրուած է ուղղակի Ազատական կուսակցութեան ձեռամբ»:

Յուլիս 29, չաբաթ օր, Փրոֆ. Հըքլի մեռաւ իր բնակարանին մէջ յիսթպըրն, Եօթնասուն տարեկան էր: Գալ չաբաթու անոր համառօտ կենսագրութիւնը պիտի տանք մեր ընթերցողներուն:

Մը. Փեթըրսպուրկէ կը տեղեկագրուի թէ Ջարեւիլին առողջութիւնն անստոյգ վիճակի մը մէջ է: Բժիշկներն ստուգած են թէ անոր թոքերէն մէկը բարւոքուած է Ապսլաս Թումանի մէջ բնակելէն ի վեր, բայց տեղւոյն լեռնային օդը վնասած է միւս թոքին: Հաւանականապէս քիչ ատենէն շրջուն մարտանաւով մը երկար ուղեւորութիւն մը պիտի ընէ Միջերկրականի մէջ:

Պուլկարական այն պատուիրակութիւնը, որ Թըքմոյայի Բիւնէթ մետրապոլիտին

առաջնորդութեամբ Ռուսիա կ'երթար ոսկի պսակ մը դնելու համար հանգուցեալ Ալեքսանդր Գ. Ջարին չիրմին վրայ, Մը. Փեթըրսպուրկէ հասաւ, եւ անցեալ ուրբաթ օր Բիւնէթ (Կղեմէս) եպիսկոպոսն այցելեց Մը. Ալեքսանտր Նեւսքի վանքը եւ ընդունուեցաւ Բագանի մայր եկեղեցւոյն մեծաւորէն, նաեւ Լուպանֆ իշխանէն:

Անգղիական նորընտիր նախարարութեան անդամները պաշտօնապէս հաստատուեցան իրենց դիրքին մէջ չաբաթ օր, յուլիս 29: Հրաժարեալ նախարարութեան անդամները եւ նոր նախարարութեան անդամները երկու տարբեր կառախումբով Ուինսթոր գացին, ուր տեղի ունեցաւ պաշտօնական կնիքներու փոխանցումը: Տակաւին կը մնայ ընտրել յարմար անձեր վարչական ստորագրա պաշտօններու համար: Այս գործն ալ պիտի կատարուի որչափ կարելի է՝ շուտով: Երեսփ. ժողովը լուծուեցաւ յուլիս 1, երկուշաբթի օր: Երեսփոխանական ընտրութիւնները պիտի սկսին այսօր:

Փամբրի կողմը անգղիական եւ ուսական սահմանադրութիւնները նշանակելու պաշտօնով ընտրուած հնդկական յանձնաժողովը, որ կը գտնուի Ճէրըրտ գնդապետին առաջնորդութեան տակ եւ պիտի տեսակցի նոյն պաշտօնով ընտրուած ուսական յանձնաժողովին հետ որուն նախագահն է Ջօր. Շիլլըքսթըր, Կիլկիթ հասաւ:

Սան Ֆրանսիսքոյի առեւտրական սենեակին փոխ նախագահը կ'ըսէ թէ տեղի ունեցած կատարեալ հետադարձութիւններուն բերմամբ համոզուած է թէ քիչ ատենէն անգղիացի զբոսաւորներու խմբակի մը ձեռամբ հեռագրական ընդունկայ պարան մը պիտի դետեղուի իրադրական Ուլկիանոսի մէջ: Պարանը պիտի երթայ Օղլանտէ վանդուլըր, Նորֆոք կղզւոյն, Ֆիւճիի եւ Ֆէնիկ կղզւոյն ճամբով:

Միացեալ Նահանգաց անկախութեան տարեգարծի տօնին օրը, յուլիս 4, Միացեալ Նահանգաց ամէն կողմը անսովոր թուով արկածներ եւ վտանգներ պատահեցան հրթիռներու եւ հրադէներու պայթման պատճառաւ: Բաւական մեծ է արկածով մեռածներու եւ վիրաւորուածներու թիւը: Իլինոյի նահանգին Լասալ քաղաքին մէջ շատ մը հրթիռներ ժամանակէն առաջ պայթեցան, եւ 6,000 մարդէ բաղկացեալ ամբոյս մը մեծ խուճապի մը մէջ ձգեցին: Հարիւրէ աւելի անձեր կոխտուեցան եւ քիչ շատ վիրաւորուեցան: Ոմանք իրենց վէրքերէն մեռան:

Անդաւանապէս չորս հարիւր միլիոն ֆրանքի չինական 4 առ հարիւր տոկոսաբեր ոսկեգրամ փոխառութեան պայմանագրութիւնն անցեալ չաբաթ օր ստորագրուեցաւ Մը. Փեթըրսպուրկի մէջ:

Մը. Փեթըրսպուրկէ առնուած լուրերուն նայելով, հակառակ խաղաղասիրական խօսքերուն զորս Գերմանիոյ Կայսրն ըսաւ Բիլի մեծ հանդէսին առթիւ, քաղաքական կացութիւնը բաւական անձկութեամբ կը դիտուի: Դիւանագէտներ անձկութեան մէջ են նկատելով թէ Անգղիոյ աշխարհավարութիւնը Լորտ Սալպըրիի նախարարութեան օրով պիտի առնէ աւելի ուժով մղում մը: Կ'ըսուի թէ Անգղիա վերջերս սկսաւ ցուցնել հակում մը Գերմանիոյ կողմը եւ թէ մերձեցման այս փորձերը լաւ ընդունելութիւն գտան: Այս փոփոխութիւնը կը վերագրուի սա իրողութեան թէ Գերմանիոյ կառավար-

րութիւնն, անտարակոյս Ռուսիայէ հարուած մը ընդունած ըլլալով, օգտակար կը համարի զանակից մը ձեռք ձգել Երրեակ Նիզա-կակցութենէն դուրս:

Մատակասրարի պատերազմը կը շարունակէ, բայց պիտոյք ձեռք ձգելու գլխաւորութեան համար, յառաջխաղացութիւնը ծանր յառաջ կ'երթայ: Յուլիս 29ին Հովաներու մեծ քաղմութիւն յարձակեցան ֆրանսացի զօրքերուն վրայ, բայց մեծ կուստով ետ մղուեցան: Յուլիս 30ին Մէցինկէր զօրավարը քայնց Հովաներուն ամբողջութեան վրայ եւ առաւ դայն: Հովաներն ստիպուեցան ետ քաշուիլ: Իրենց երկու բանակատեղիները գրաւուեցան, եւ Ֆրանսացիներուն ձեռքն ինկան 470 վրան, Թագուհւոյն դրօշը, թնդանօթ մը, պիտոյք, ռազմամթերք, հագուստ, եւն: Յուլիս 30ին Թուլուզի պահապան զօրաց բոլոր դուռներուն մէջ ամէն կարգի կամաւորներու յորդոր ուղղուեցաւ երթալ եւ օգնել Մատակասրարի մէջ պատերազմող ֆրանսացի զօրքերուն:

Հարաւային Հունգարիոյ Գարանսէպէս քաղաքին յոյն կաթողիկոսներու պաշտօնաթերթը կ'ըսէ թէ ճարտարագէտ եւ հնագէտ Ատրիան Տիագոնու կարեւոր գիւտ մը ըրած է Պերսովիայի աւերակներուն մէջ: Կը թուի թէ գտած է յայտնի ապացոյցներ թէ Հռոմայեցիք տպագրութեան արուեստն ի գործ կը դնէին մինչեւ իսկ շարժական տպոգրով: Բերուած ապացոյցները քննուեցան Պուքէշի գիտական ակադեմիոյ երկու անդամներուն կողմէ, որոնք յայտարարեցին թէ շատ կարեւոր են անոնք: Այս գարմանալի լուրէն կը հասկցուի թէ Գերմանացիք, որոնք մինչեւ հիմա իրենց կը վերագրէին տպագրական գիւտին փառքը, կ'երեւի թէ իրաւունք չունէին նման Իտալացւոյ, որոնք իրենց հայրենակից Փանֆէլիօ Գասթալտիի կը վերագրեն այդ պատիւը:

Քուպայէ հասած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Չէյմպրէն հաղարապետը 240 մարդով հինգ հարիւր ապստամբի յաղթեց Բասթիլոյի եւ Ջայասի մօտերը եւ գրեթէ 50 ձի գրաւեց: Սպանիական Մակաթի թնդանօթակիրը զօրք հանեց Մարապիի ծովեզերքը: Ասոնք 400 ապստամբներէ բաղկացեալ խումբի մը վրայ յարձակեցան եւ բաւական մարդ վիրաւորեցին: Մակաթիէն չոգեմաւն Հաւանա հասաւ 2,000 զօրքով, որոնք երբ ցամաք հանուեցան՝ անմիջապէս զրկուեցան Սանթա Քլարա նահանգը:

Քայլէր Վիլհէլմ Նրանցին բացման հանդէսներուն ծախքն եղած է 1,840,000 տոլար:

Ճենովայի դուքսը եւ իտալական նաւատորմը Անգղիա այցելեցին: Բրիտանական Ջրանցին անգղիական նաւախումբին հրամանատարը, զեր ծովակալը եւ երրորդ ծովակալը եւ բոլոր սպաները Վիլհէլմ մարտանաւին մէջ ընդունեցին դուքսը եւ իտալական նաւախումբին ծովակալները: Անգղիացի հրամանատարը եւ սպաները փոխադարձ այցելութեան պիտի երթան իտալական նաւախումբին հրամանատարին մարտանաւը: Յուլիս 9ին անգղիական ծովակալը Ճենովայի դուքսին եւ իտալացի սպաներուն հացկերոյթ տուաւ Փորթսմութի Արքունի Նաւային Գոլէճին մէջ: Թագուհին ծանուցած է թէ միտք ունի իտալական նաւախումբին բարձրաստիճան սպաներն Ուինսթոր հրաւիրելու:

Իտալիոյ Թագաւորը Ասթայի դուքսին անուանութեան առթիւ Մ. Քրիսթի նա-

խարարապետին եւ անոր որդւոյն կոմսու-
թեան տնտես տուաւ :
—Սերպիոյ մէջ նախարարութիւնն հրա-
ժարեցաւ եւ նոր մը կազմուեցաւ Մ. Նո-
վաքովիչի վարչապետութեամբ :

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Անցեալ շաբաթ օր Վեհ. Սուլթանը հաց-
կերոյթ տուաւ ի պատիւ Գերմանիոյ նոր-
ընտիր ղեկաւոր Պարոն Սաուրմա Եէլի:
Ներկայ էին ղեկաւորներն եւ անոր ղուսորէն
զատ գերմանական ղեկաւորատան պաշտո-
նէութիւնը, Մեծ-եպարքոսը, Արտաքին
գործոց նախարարը, Ղազի Օսման փաշա
եւ պալատան գլխաւոր պաշտօնեայք :

—Վեհ. Սուլթանն, իմանալով թէ Սո-
ֆիայի, Գիւսթէնտիլի եւ շրջակայից մահ-
մետական ժողովուրդը կը նեղուի չքաւո-
րութենէ, 400 ոսկի նուիրեց անոնց իր
անձնական գանձէն :

—Մեծ-եպարքոսը հրամանագրով մը, ո-
րոնց որ պէտք է, պատուիրեց տասնեւհինգ
օրն անգամ մը իրեն մանրամասն տեղեկա-
ցիր մը ղրկել ամէն կողմ գործուած ոճիր-
ներու վրայ, նաեւ զատ տեղեկացիր մը
հանրային ապահովութեան պահպանման
համար գործածուած միջոցներուն վրայ :

—Ափրիկեան Տրիպոլիոյ նահանգին կու-
սակալ կարգուեցաւ նախորդ կուսակալ
Բասիմ փաշա :

—Կրեաթի նախկին կուսակալ, եւ յետոյ
Սամսի իշխան, Գոսթաքի Ատոսիտի փաշա
շաբաթ օր մեռաւ իր բնակարանին մէջ ի
Փրինքիփօ: Թաղումը մեծ հանդիսիւ կա-
տարուեցաւ երկուշաբթի օր տեղւոյն յու-
նական գերեզմանատան մէջ :

—Օսմ. պետութեան ամէն կողմը հրա-
հանգ ղրկուեցաւ որ աւելի հոգ տարուի
տուրքերը գանձելու գործին :

—Գոսթաք լրագիրը կ'ըսէ թէ աւազակու-
թիւն ընկուել օրոշ նպատակաւ իբր 40 ան-
ձեր Պուլկարիոյ սահմանագծէն Գոսթաքի
նահանգը մտան : Անմիջապէս նահանգին
զինուորական կեդրոնէն զօրքեր ղրկուեցան
անոնց ետեւէն եւ քանի մը կռիւներէ ետեւ
հասկցուեցաւ թէ կը բաղկանային երկու
խումբէ: Երկու խումբերուն վրայ ալ յար-
ձակում եղաւ եւ 16 հոգի մեռած եւ 17
հոգի ողջ բռնուեցան :

—Կեղծ դրամ. պատրաստելու փորձու-
թիւնը շատ զօրաւոր կ'երեւի քանի մը տե-
ղեր, թէեւ գրեթէ միշտ կեղծ դրամներն
անմիջապէս կը գտնուին եւ դրամանենգ-
ները կը բռնուին : Վերջերս մայրաքաղաքիս
մէջ բռնուեցան Հիւսէյին եւ Օսման անու-
նով երկու մարդիկ, որոնք իրենց բան գործ
ըրած են օսմ. ոսկիներու կեղծը պատրաս-
տել : Ոսկիներն արծաթէ շինած են եւ
ոսկւոյ նուրբ խաւով մը ծածկած : Օսմանի
եղբայրն ալ Տրապիզոնի մէջ բռնուեցաւ եւ
այս սուտ ոսկիները շինելու ամբողջ գոր-
ծիքները գտնուեցան անոր տան մէջ որ
կը գտնուի Տրապիզոնի մօտակայ մէկ գիւ-
ղին մէջ : Յիսուս ալ կեղծ ոսկիներ ձեռք
անցան :

—Մէքէէ վերադարձող ուխտաւորներով
լեցուն երեք չոգենաւեր հասան Բլազումէնի
մաքրանոցը, ուր Գոսթաքի պիտի են-
թարկուին :

—Օսմանեան Ֆոսթա չոգենաւը, որ ղըր-
կուեցաւ Քայզէր Վիլհէլմ Զրանցին բացման
հանդիսին մասնակցելու, համար, ճամբայ
ելած է մայրաքաղաքս վերադառնալու եւ

հասած է Անգլիոյ Փորթսմութ նաւահան-
գիստը :

—Անցեալ ուրբաթ օր Վոսիփորի գիւղե-
րու յոյն տղայք Սր. Յովհաննու տօնը տօ-
նեցին սովորական կերպով, այսինքն բաց
տեղեր կրակ վառեցին եւ անոնց վրայէ
ցատկելով իրենց դիւրաշարժութիւնը փոր-
ձեցին, երբեմն ի վնաս իրենց հագուստին :
Այս տարի այս առթիւ վառուած կրակները
սովորականէն աւելի էին :

—Իզմիրէ եւ Արշիպեղագոսի կղզիներէն
մայրաքաղաքս բանջարեղէն եւ պտուղ բե-
րել տուող բանջարեղէնի վաճառականներ
բողոքեցին թէ իրենց ապրանքներուն մեծ
մասը մաքսատան մէջ կը վնասուի մաքսային
գործողութիւններու անհարկի յապաղումին
պատճառաւ : Մաքսատան տնօրէն Բաթի
փաշա խոստացած է դրաման մը տանիլ այս
դժուարութիւններուն եւ այնպէս կարգադրել
որ դիւրաւ վնասուող այս կարգի ապրանք-
ներու նկատմամբ շատ շուտով կատարուին
մաքսային գործողութիւններու ձեւակեր-
պութիւնները :

—Կիրակի օր Կ. պոլսոյ իտալական դպրոց-
ներու աշակերտներն հաւաքուեցան Բերայի
իտալական վարժարանին մէջ մրցանակա-
բաշխութեան հանդիսի առթիւ : Մեծ բազ-
մութիւն ներկայ կը գտնուէր : Հանդիսին
կը նախագահէր իտալական գործակալատարը :
Կրթական նախարարութեան կողմէ ներ-
կայացուցիչ մը ղրկուած էր : Քառասունեւ-
հինգ աշակերտներ վկայական եւ ոսկի,
արծաթ եւ պղինձ միտաւներ առին :

—Մկրտիչ էֆ. Թիւթիւնճեան որ անցեալ-
ները Կէտիկփաշայի մէջ իր բնակարանին
առջեւ ատրճանակով վիրաւորուեցաւ՝ երեք-
շաբթի մեռաւ եւ չորեքշաբթի օր թաղուե-
ցաւ Իւսկիւտարի Հայոց գերեզմանատան մէջ :

—Կիրակի զիշեր Մահմա՛ւէի վարչութեան
Հէֆէ չոգենաւին մէջ, որ կը բանի կա-
մուրջին եւ Գառըքէօյի միջեւ, կրակ ծա-
գեցաւ : Շոգենաւն այդ միջոցին կամուրջին
քով կը գտնուէր եւ փութով մարդիկ օգնու-
թեան հասան : Խցիկներուն եւ մեքենանե-
րու բամբին ծանրապէս վնասուելէն ետեւ
կրակը մարեցաւ : Շոգենաւն հիմա նաւա-
րանին մէջ կը նորոգուի :

—Մահմա՛ւէի վարչութիւնը Կարմիր Ծո-
վուն վրայ չոգենաւ բանեցնող օսմ. ընկե-
րութենէն գնած է Մէֆէ չոգենաւը որ ժա-
մանակաւ կը վերաբերէր Լիվըրփուլի եւ
Նիւ Եորքի միջեւ չոգենաւ բանեցնող ըն-
կերութեան մը : Այս չոգենաւն հիմա Մահ-
մա՛ւէի վարչութեան ամենէն խոշոր չոգե-
նաւն է : Ունի 345 ոտք երկայնութիւն եւ
3,600 տակառաշափ տարողութիւն :

—Միջերկրականէն Կ. պոլսի բերուած
անասուններուն համար Գոսթաքի տեղ մը
հաստատուելու ծրագիր մը նկատողութեան
առնուած է ձեռնհաս իշխանութենէն : Ծրա-
գրին նպատակն է չթողուլ որ դուրսէն ար-
ջառի հիւանդութիւն մուծուի մայրաքա-
ղաքս : Տարակոյս չկայ թէ շատ օգտակար
արդիւնքներ պիտի ունենայ :

—Չորեքշաբթի Վոսիփորի գիւղերէն ոմանց
մէջ յոյն եկեղեցւոյ պատկերներ հանուե-
ցան փողոցները մեծ թափօրով եւ աղօթք-
ներ մատուցուեցան որ անցեալ տարւոյ
երկրաշարժը չկրկնուի :

—Պետական խորհուրդը որոշում մը
տուաւ նկատմամբ այն առարկութիւննե-
րուն որ կ'ըլլան տուրքի առթիւ կալուած-
ներու վերադրուած արժէքներուն դէմ : Երբ
կալուածատէր մը թաղապետական իշխա-

նութիւններու կողմէ նշանակուած արժէք-
ներու դէմ առարկէ, եւ իր խնդրանքը վե-
րաքննուի կալուածի մը նշանակուած ար-
ժէքը, պարտական է նոր գնահատման ծախ-
քը վճարել վեց ամսուան մէջ : Եթէ չվճարէ
վեց ամսուան մէջ, գնահատողներուն կամ
զին կտրողներուն որոշումը անվաւեր կ'ըլ-
լայ :

—Իֆթա՛ կ'ըսէ թէ մեծ շուկայի վերա-
շինութեան խնդիրը տակաւին կը քննուի
Պետական Խորհուրդէն, եւ թէ շուկային
բոլորովին աւերեալ քանի մը մասերուն
տէրերը խնդրած են որ ճամբաներուն վրան
չծածկուի : Այդ իր առաւելութիւններն ունի,
վասնզի վրան բաց շուկան լոյս եւ օդ կ'ու-
նենայ եւ աւելի առողջարար կ'ըլլայ : Բաց
աստի, վրան բաց փողոցի մը մէջ նոր յար-
կեր կրնան շինուիլ խանութներուն վրայ,
եւ կալուածատէրերը եւ պետական գանձը
կ'օգտուին այս կերպով : Պետական խոր-
հուրդն հիմա այս խնդրոյն վրայ կը խոր-
հրդակցի թաղապետութեան ճարտարագէտ-
ներուն եւ շուկայի կալուածատէրերուն հետ :

—Կ. պոլսոյ եւ Օտեսսայի միջեւ հեռա-
դրական պարանը շահագործող ընկերու-
թիւնը սկսած է գործածել ամերիկեան նոր
գործիք մը որով նոյն թելով եւ միեւնոյն
ժամանակ լուրեր կրնան ղրկուիլ հակառակ
ուղղութեամբ՝ առանց իրարու խանուելու :
Այս գործիքը, որ կը կոչուի կրկնահեռա-
գիր, կ'եռագաղտէ Օտեսսայի սոյն հեռա-
գրական թելին օգտակարութիւնը եւ ըն-
կերութեան հասոյթը :

—Նկատելով որ մայրաքաղաքիս հանրա-
յին առողջութիւնը գոհացուցիչ վիճակի
մէջ է ամիսներէ ի վեր, որոշուեցաւ ճամ-
բել այն բժիշկները որ համաճարակի առնե-
ն արտասովոր կերպով պաշտօնի կոչուած էին
թաղապետական այլեւայլ շրջանակներուն
մէջ :

—Հնտախտը կամաց կամաց կը տարածուի
Ատանայի կուսակալութեան մէջ : Չորեք-
շաբթի Գարաթաշի մէջ 10 անձեր բռնուե-
ցան եւ 6 անձեր մեռան, Սիսի մէջ 4 անձ
բռնուեցաւ, Պուլանդի գիւղերուն մէջ 3
եւ Մէրսինի մէջ 5 անձեր մեռան : Ատանայի
մէջ 2 բռնուեցան եւ 2 մեռան, Եուսուր-
թալըզի մէջ 10 բռնուեցան եւ 2 մեռան :
Նոյն օր Հաճիկի, Թարսուսի եւ Փայասի
տեղային իշխանութիւնը ծանուցին թէ նոր
բռնուող եւ մեռող չկայ : Կեսարիոյ մօտ
Գարահիսարի մէջ ոմանք հնտախտէ բռնուե-
ցան, ուստի առողջապահական շղթայ հաս-
տատուեցաւ տեղւոյն շուրջ :

Հայոց պատրիարքարանի Խառն Ժողովը
երկուշաբթի օր ինիստ գումարեցաւ քննե-
լու համար Կիլիկիոյ կաթողիկոսական ընտ-
րութեան գործադիր տեսուչ Տ. Գրիգորիս
եպիսկոպոսին կողմէ ղրկուած տեղեկագիր-
ները նկատմամբ Գրիգորիս Արքեպիսկոպոս
Ալէքսանդրի ընտրութեան յաթոռ կաթո-
ղիկոսութեան Կիլիկիոյ : Ժողովն ստուգե-
լով թէ ընտրութիւնը տեղի ունեցած է օ-
րինաւորապէս՝ յոտնկայս հաստատեց զայն
եւ որոշեց ձեռնհաս Ժողովոյ տեղեկագրել
ի վաւերացումն :

ԴՐԱՄԱԿԱՆ			
Յուլիս 1/13, 1895			
Գոնուրիտէ	28 45		
Բուժելի երկաթուղի	148 25		
Թահլիլաթը Օսմանիյէ	403 20		
ԴՐԱՄԻ, Օսմ. ոսկի 100 է			
Մէքիտիյէ	108 42	Ռուսիոյ ըր	90 30
Մէթալիք	98	Նարայէն	87 24
Պէշիք	103	Գրիմից	54 20
Ալթըլըք	103	Աշգլ. ոսկի	140 44
Մանր արծաթ	103	Մանթ թղթ.	8 46

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
ԻՏՊԱՐԱՆԻ Ա. ՅԱՊԱ ՊՅԱՆԱՆ
Ֆիճաճնըլար Եագուշը Ամերիգան Խաճ